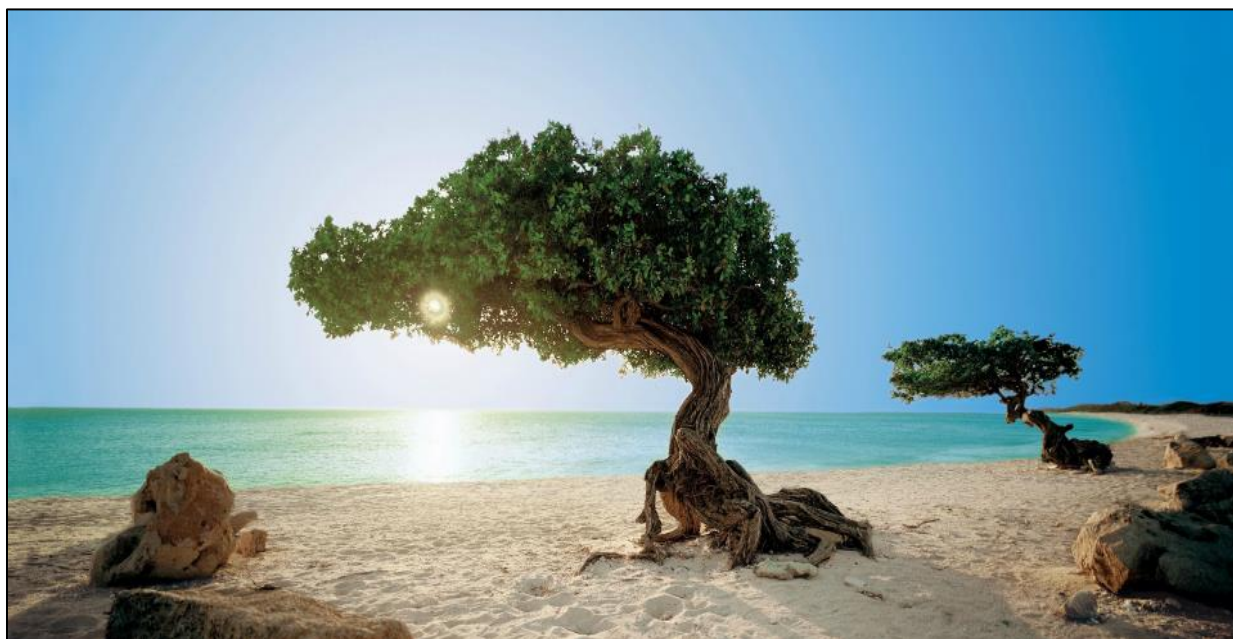




Wie het zaad plant moet ook voor de boom zorgen

‘Si bo a planta e simia bo tin cu cuida e mata’

Een onderzoek naar de manier waarop de mate van betrokkenheid van vaders op Aruba bij de opvoeding van hun kind versterkt kan worden.



Datum: 15 augustus 2015

Student

Naam: Roland Rodgers
Tel: 0618386420
Email: roland.rodgers@hva.nl
rolandrodgers44@hotmail.com
Studentnummer: 500643498

Hogeschool van Amsterdam

Begeleider: Tim Koolstra
Email: m.t.koolstra@hva.nl

**Fundacion Telefon Pa Hubentud
Aruba / Stichting Arubaanse
Kinder- en Jeugdtelefoon**

Praktijkbegeleider: James Sneek
/ Yamila Bulos
Tel: +297 5886138
Email: telhubentud@gmail.com

Voorwoord

Samenvatting

Vaderbetrokkenheid is ontzettend belangrijk in de opvoeding van hun kind omdat het de cognitieve en sociale ontwikkeling stimuleert en het een beschermende factor is tegen emotionele- en gedragsproblemen van het kind. Echter blijkt dat vaders op Aruba relatief weinig betrokken zijn bij de opvoeding. Maar een duidelijk en feitelijk beeld rondom deze vaderbetrokkenheid op Aruba ontbreekt. Dit is de reden waarom Telefon Pa Hubentud zich afvraagt: op welke manier kan de vaderbetrokkenheid op Aruba versterkt worden?

Allereerst is er literatuuronderzoek gedaan om de achtergronden en invloeden van vaderbetrokkenheid te achterhalen. Hieruit blijkt dat de moeder van het kind een grote rol speelt in de mate van vaderbetrokkenheid. Zo heeft de attitude van moeders ten opzichte van de vaderrol een grote betekenis. Hoe positiever, bemoedigend en ondersteunend moeders zijn ten opzichte van de vaderrol bij de opvoeding, des te positiever en zekerder vaders zijn in hun rol bij de opvoeding. Dit zijn met name de grootste voorspellers in de mate van vaderbetrokkenheid. Echter blijkt dat voornamelijk moeders op Aruba een slechte imago hebben van vaders. Zij vinden onder andere dat vaders hun verantwoordelijkheid niet nemen bij de opvoeding bij de opvoeding. Als 'poortwachter' van de opvoeding belemmeren zij hiermee de invloed van vaders in de opvoeding.

Harde cijfers over betrokkenheid en opvattingen van vaders zelf ontbreken echter. Daarom is er praktijkonderzoek gedaan in de vorm van een enquêteonderzoek. Hieruit blijkt juist dat de vaders een positieve attitude hebben ten opzichte van de opvoeding en ook betrokken zijn bij de opvoeding in mate van kwaliteit en kwantiteit. Overigens geeft meer dan de helft aan dat zij behoeftes hebben bij de opvoeding. Zo zijn de grootste behoeftes meer tijd en een hechtere band met het kind. Daarnaast hebben zij ook behoefte aan een betere relatie met de moeder van het kind.

De tegenstellingen tussen deze moeders en vaders en de weinig initiatieven rondom vaderbetrokkenheid op Aruba biedt de ruimte voor meer onderzoek, beleid en ondersteuning. Het advies is dan ook om aan de hand van de onderzoeksresultaten en door middel van voorlichting, betrokkenen en belanghebbenden te overtuigen om vaderbetrokkenheid te versterken.

Inhoudsopgave

Inleiding

“Ik praat niet met mijn ‘echte’ vader. Ik wil graag een betere relatie met hem maar op de ene of andere manier lukt het niet.” - Dertienjarig meisje van Aruba in het rapport dat Unicef (2013) publiceerde over de situatie van kinderen en adolescenten op Aruba.

“Vanaf de geboorte tot aan de dag van vandaag is mijn vader aanwezig. Mijn vader heeft mijn opgevoed met liefde, normen en waarden en genegenheid. Ik hou van mijn vader.” - Vader tijdens dit onderzoek.

“Ik heb behoefte aan een betere relatie met mijn kind en de moeder van mijn kind.” - Vader tijdens dit onderzoek.

“De moeder van mijn kind wilt niet dat ik mijn kind zie”. - Vader tijdens dit onderzoek.

“Ik moet deze week weer voor de rechter komen voor alimentatie, maar het feit is dat vaders nauwelijks rechten hebben om betrokken te kunnen zijn na een scheiding. Wordt er met dit onderzoek hier wat aan gedaan?” - Vader tijdens dit onderzoek.

Op Aruba worden veel kinderen opgevoed door moeders terwijl vaders afwezig zijn of weinig betrokken zijn (Groenewoud, de Bruijn, Allen & Wallee, 2010). Naast deze constatering is er weinig bekend over de betrokkenheid van vaders op Aruba bij de opvoeding van hun kind. Er vindt namelijk wereldwijd te weinig onderzoek, data verzameling, interventies en beleid plaats om de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind te versterken (Levtov, van der Gaag, Greene, Kaufman & Barker, 2015). Dit geldt ook voor de situatie op Aruba.

Het ontbreken van vaderbetrokkenheid in Arubaanse gezinnen en een onduidelijke situatie hieromheen heeft invloed op de gezondheid en welzijn van de samenleving. Kinderen van vaders die niet betrokken zijn hebben een grotere kans om sociale, cognitieve, gedrag- en gezondheidsproblemen te ontwikkelen (Levtov et al., 2015). Zij hebben bijvoorbeeld moeite om zich te concentreren en vertonen vaker ongehoorzaam gedrag (Allen & Daly, 2007). Daarnaast worden vrouwen extra belast. Moeders, grootmoeders, tantes en dochters hebben op Aruba namelijk een grote rol in de opvoeding van het kind (Groenewoud et al., 2010). Dit betekent dat moeders naast het uitvoeren van huishoudelijke taken, de zorg en opvoeding van het kind ook nog proberen te werken voor een inkomen (Unicef, 2013).

Het belang van de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind en het feit dat er op Aruba niks gebeurt om het probleem te verhelfen en verminderen, is de aanleiding voor Telefon Pa Hubentud (Kinder- en Jeugdtelefoon van Aruba) dat zij de vaderbetrokkenheid willen versterken. Zij zien graag een adviesrapport met de manier waarop dit gedaan kan worden.

In opdracht van deze organisatie wordt er onderzoek gedaan naar vaderbetrokkenheid op Aruba. Dit wordt gedaan door literatuur- en praktijkonderzoek. Vervolgens wordt aan de hand van het onderzoek een adviesrapport ontwikkelt om de vaderbetrokkenheid op Aruba te versterken.

In dit onderzoek komen de volgende hoofdstukken aan bod: *afbakening van het onderzoek, de onderzoeksmethoden, resultaten van het literatuuronderzoek, resultaten van het praktijkonderzoek en conclusie*. In de bijlage zijn de ruwe onderzoeksdata te vinden die van belang zijn voor dit onderzoek.

1 Afbakening van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de afbakening van het onderzoek omschreven. Dit wordt gedaan door de paragrafen: *organisatieomschrijving, probleemanalyse, beroepsproduct, opgestelde hoofdvraag en deelvragen en de begripsafbakening*.

Organisatieomschrijving

De organisatie voor wie de opdracht wordt uitgevoerd is Telefon Pa Hubentud (TPH), ook wel de Kinder- en Jeugdtelefoon Aruba genoemd. Zij bieden kinderen en jongeren van 8 tot en met 24 jaar hulp aan bij problemen zoals seksualiteit, ouderrelatie, pesten en huiselijk geweld. Kinderen en jongeren kunnen gratis en vrijblijvend contact zoeken met TPH via de telefoonlijn '131', email en de app waarmee ze kunnen chatten. Deze hulpverlening heeft de functie om problemen te herkennen, te voorkomen, kinderen en jongeren te ondersteunen en waar nodig is door te verwijzen naar een specialist. Ook geeft TPH lezingen, voorlichtingen en workshops op scholen en worden vrijwilligers die zich aanmelden bij TPH getraind om gesprekken te voeren met cliënten. De missie is om de weerbaarheid en zelfredzaamheid onder kinderen en jongeren te stimuleren.

TPH is constant in beweging om de expertise omtrent kinderen en jongeren uit te breiden en kijkt hiervoor naar wat er speelt in de samenleving. De aandacht van TPH voor vaderbetrokkenheid bij de opvoeding van hun kind is in zicht gekomen na het lezen van de sleutelpublicatie van Levtov et al., (2015) State of World's Fathers en het rapport van Unicef (2013). De organisatie wilt een sleutelrol spelen in het versterken van vaderbetrokkenheid door te starten met onderzoek en een interventie.

Probleemanalyse

Om het probleem te omschrijven en in kaart te brengen wordt gebruikt gemaakt van de 6W-formule van Verhoeven (2011).

Wat is het probleem?

Er zijn veel vaders op Aruba die niet betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind. Het beeld rondom vaderbetrokkenheid is nog steeds onduidelijk omdat er geen onderzoek naar gedaan is. Het probleem is dan ook dat TPH momenteel niet weet hoe zij vaderbetrokkenheid op Aruba kunnen versterken.

Wie heeft het probleem?

TPH ervaart dan het probleem dat zij nog niet weten hoe zij de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind kunnen versterken. De gevolgen hebben invloed op de Arubaanse samenleving. De belangrijkste betrokkenen zijn hier vaders, kinderen en moeders van Aruba.

Wanneer is het probleem ontstaan?

Dat de vader op Aruba in mindere mate betrokken is bij de opvoeding van hun kind lijken oorzaken te hebben die niet eenduidig te verklaren zijn. Het heeft een ingewikkelde achtergrond door de diversiteit aan nationaliteiten, culturen en volken die Aruba door de geschiedenis heen kent. Zo zijn er allerlei factoren die deel uitmaken van de oorzaak dat veel vaders op Aruba niet betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind. Zo worden factoren als de slavernij, matrifocaliteit, sociaaleconomische positie en migratie genoemd (Groenewoud et al., 2010). Deze factoren zullen uiteen worden gezet in het literatuurgedeelte van dit onderzoek.

Waarom is het een probleem?

Ten eerste is de kans groter dat kinderen psychosociale problemen krijgen, slecht gaan presteren op school en een laag zelfbeeld ontwikkelen. Ook bestaat de kans dat wanneer jongens later zelf vader worden ook een mindere mate van betrokkenheid tijdens de opvoeding van hun kind gaan vertonen (Allen & Daly, 2007). Goethals (2007) beschrijft dat er onderzoeken zijn die bevestigen dat de afwezigheid van de vader positief correleren met delinquent gedrag.

Ten tweede worden moeders extra belast. Naast de zorg en opvoeding van het kind voeren moeders ook nog de huishoudelijke taken uit en hebben daarnaast ook nog een baan (Unicef, 2013). Dit geldt ook voor andere vrouwen grootmoeders en tantes. Zij hebben een grote rol in de opvoeding van kinderen en helpen regelmatig bij de opvoeding van kinderen van hun naasten (Groenewoud et al., 2010).

Ten derde is het een belangrijk gegeven dat de betrokkenheid van vaders op Aruba gunstig is voor het economische en sociale stelsel van Aruba. Meer betrokkenheid van de vader bij de opvoeding van hun kind zorgt dat de gelijkheid tussen man en vrouw in huishoudens en op de werkvloer wordt vergroot. Ook wordt verwacht dat het bruto binnenlands product stijgt wanneer vrouwen meer kunnen werken. De rolverdeling in het huishouden wordt namelijk beter verdeeld en het biedt moeders meer ruimte om te werken (Levtov et al., 2015). Daarnaast zijn vaders die betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind minder vaak absent, gelukkiger en productiever op werk (Levtov et al., 2015). Dit zijn gunstige effecten voor de economie.

Waar doet het probleem zich voor?

Het probleem doet zich voor op Aruba. Door gebrek aan een heldere situatie, data en interventie richt dit onderzoek zich op vaderbetrokkenheid van vaders op Aruba. Een belangrijke vermelding is dat het probleem zich ook afspeelt buiten Aruba. Bijvoorbeeld op andere Caribische eilanden en Arubaanse en Antilliaanse gemeenschappen in Nederland (Distelbrink & Ketner, 2011). Hoewel situaties met elkaar kunnen verschillen zijn er ook overeenkomsten die nuttig kunnen zijn voor het onderzoek op Aruba.

Wat is de aanleiding?

De aanleiding voor de opdracht zijn de rapporten van Levtov et al (2015) en Unicef (2013) waarin het belang van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind wordt beschreven en het advies om deze betrokkenheid te versterken. Daarnaast het feit dat op Aruba geen specifiek onderzoek is gedaan naar vaderbetrokkenheid. Voorgaande onderzoeken naar het probleem zijn altijd gedaan met Aruba in de context met de Nederlandse Antillen, Cariben of de Creoolse gemeenschap.

Beroepsproduct

Op Aruba is nog niks gebeurd om de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding te versterken. Hierdoor verwacht TPH dat het beroepsproduct de eerste stap zal zijn om vaderbetrokkenheid op het eiland aan te wakkeren en te versterken. Zij denken dan ook aan een adviesrapport waarin zij te weten komen hoe zij belanghebbende partijen kunnen motiveren en activeren tot het versterken van de vaderbetrokkenheid. Belanghebbende partijen zijn hoofdzakelijk politici en beleidsbepalers van organisaties die zich bezighouden rondom thema's als gezin en kind. Uiteindelijk moeten zij overtuigd worden voor het starten van programma's, initiatieven en onderzoeken en ondersteuning rondom vaderbetrokkenheid. Daarnaast is het belangrijk dat ook vaders worden betrokken. Zij zijn immers de hoofdrolspelers in dit onderzoek. Het beroepsproduct wordt dan ook geschreven

voor de vaste werknemers van de organisatie die verantwoordelijk zijn voor trainingen, workshops, voorlichtingen en lezingen. Zij zullen uiteindelijk het beroepsproduct moeten toepassen in de praktijk.

Hoofdvraag en deelvragen

Na de probleemanalyse en wensen van de opdrachtgever over het beroepsproduct is er een hoofdvraag opgesteld. De hoofdvraag luidt: *'Op welke manier kan de betrokkenheid van vaders op Aruba bij de opvoeding van hun kind worden versterkt?'*

Om de hoofdvraag te beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. *Wat houdt vaderschap op Aruba in?*

Deze deelvraag is opgezet om de betekenis van vaderschap op Aruba te onderzoeken, wat de opvattingen zijn omtrent vaderschap en wat de rol is van vaders op Aruba.

2. *Welke factoren spelen een rol bij de mate van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind?*

Deze deelvraag is opgezet om de factoren te achterhalen die de mate van vaderbetrokkenheid bepalen en hoe deze tot stand komen.

3. *Wat zijn de invloeden van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind?*

Deze deelvraag is opgesteld om erachter te komen wat vaderbetrokkenheid voor invloed heeft op betrokken partijen en hoe groot het belang hiervan is.

4. *Wat zijn manieren om de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind te versterken?*

Deze deelvraag is opgesteld om te onderzoeken welke activiteiten er bestaan om vaderbetrokkenheid te versterken en nog belangrijker op welke manieren er ingespeeld kan worden op de vaderbetrokkenheid.

5. *Wat is de attitude van vaders op Aruba ten opzichte van de opvoeding van hun kind?*

Deze deelvraag is opgesteld om erachter te komen wat de attitude is van vaders op Aruba ten opzichte van de opvoeding van hun kind. Komt dit overeen met de gevoelens en opvattingen uit de literatuur? En is deze attitude ten opzichte van de opvoeding van hun kind positief of negatief?

6. *In welke mate zijn vaders op Aruba betrokken bij de opvoeding van hun kind en waar hebben zij behoefte aan?*

Deze deelvraag is opgesteld om erachter te komen of vaders op Aruba betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind en in welke mate. De mate hiervan kan voornamelijk worden beschreven in kwaliteit, kwantiteit en autoritatieve ouderrol. Daarnaast is het

belangrijk om erachter te komen of vaders op Aruba behoeften hebben bij de opvoeding van hun kind en welke dit zijn.

Begripsafbakening

In de begripsafbakening worden de begrippen gedefinieerd die voorkomen in de hoofdvraag en deelvragen.

Betrokkenheid

Betrokken betekent deel uitmaken van en emotioneel verbonden zijn met (Vandale, 2016). Hier gaat het om de betrokkenheid van vaders op Aruba met de opvoeding van hun kind. In dit onderzoek wordt dit ook wel *vaderbetrokkenheid* genoemd.

Vaders op Aruba

In het onderzoek gaat het om vaders vanaf 18 jaar die staan ingeschreven in de burgerlijke stand en register als inwoner van Aruba. Hierdoor worden volwassen vaders die legaal inwoners zijn van Aruba afgebakend. Onder deze doelgroep kan een grote diversiteit aan nationaliteiten bestaan. De volgorde van meeste voorkomende nationaliteiten onder mannen die op Aruba wonen:

1. Nederlander (Arubaans)
2. Colombiaan
3. Venezolaan
4. Dominicaan

(CBS, 2010).

Opvoeden

Opvoeding betekent in het onderzoek ouders die het kind ondersteunen tot zelfstandigheid in de samenleving (Nji, n.d.). En het lichamenlijk en mentaal grootbrengen van het kind (Vandale, 2016). Aronson, Wilson & Akert (2011) beschrijft dat het opvoeden te onderscheiden is in vier opvoedingsstijlen;

Stijl	Handelingen ouder
Authoritatieve stijl	De ouder laat het kind, als het kind hier toe in staat is beslissen en luistert hierbij naar het standpunt van het kind. Heeft redelijke verwachtingen en stelt redelijke eisen aan het kind. Is consequent in het behouden van de regels en de beloning en straffen die hierbij horen. De ouder is warm en betrokken bij de behoeften en interesses van

	het kind
Autoritaire stijl	De ouder neemt voornamelijk de beslissingen voor het kind zonder naar het standpunt van het kind te luisteren. De ouder eist veel van het kind en kan dwingend naar het kind toe zijn.
Permissieve stijl	De ouder laat de beslissingen over aan het kind ook al is het kind hier niet toe in staat. Stelt daarnaast weinig eisen. De ouder is daarnaast warm voor het kind maar met het risico deze te verwennen.
Verwaarlozende stijl	De ouder is niet betrokken bij het kind. Bemoeit zich niet met de beslissingen en standpunten van hun kind. Er is weinig interesse, verwachtingen en eisen naar het kind toe en de ouder is emotioneel afgezonderd van het kind.

De opvoedingsstijlen kunnen een referentiekader vormen voor het gedrag wat vaders op Aruba vertonen. Het onderzoek waaruit deze opvoedingsstijlen zijn gebaseerd is gedaan in de westerse cultuur. De rol van cultuur speelt echter ook een invloedrijke rol in de opvoeding van het kind (Aronson et al, 2011).

Attitude

In dit onderzoek betekent attitude het beoordelen van een attitudeobject. Er wordt gebruik gemaakt van het tripartite model van attitudes. Dit model geeft aan dat attitude bestaat uit affectieve, cognitieve en gedragsmatige componenten en kan tevens een voorspeller zijn van gedrag (Aronson et al, 2011). Het attitudeobject is in het onderzoek de opvoeding van het kind.

Kind

In het onderzoek gaat het om kinderen die staan van vaders die staan ingeschreven in de burgerlijke stand en register als inwoner van Aruba. Er is geen gebruik gemaakt van een leeftijdslimiet aangezien het moeilijk te definiëren is tot wanneer iemand wordt opgevoed, wanneer iemand uit huis gaat en wat de reden hiervoor is.

Nu het onderzoek is ingeleid en afgebakend wordt in hoofdstuk 2 de onderzoeksmethoden beschreven. Er wordt beschreven welke methoden gekozen zijn en hoe deze tijdens het onderzoek uitgevoerd zijn.

2 Onderzoeksmethoden

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke onderzoeksmethoden zijn gekozen en hoe deze zijn toegepast om de deelvragen te beantwoorden. Allereerst wordt het literatuuronderzoek beschreven en vervolgens het praktijkonderzoek bestaande uit een enquêteonderzoek.

Tabel 1. weergeeft per deelvraag welke onderzoeksmethoden zijn uitgevoerd om de deelvragen te beantwoorden:

Deelvraag	Literatuuronderzoek	Praktijkonderzoek
1.	x	
2.	x	
3.	x	
4.	x	
5.		X
6.		X

Tabel 1.

Literatuuronderzoek

In deze paragraaf wordt beschreven welke deelvragen **beantwoord** zijn door literatuuronderzoek en de wijze waarop dit gebeurd is. Het gaat hier om de **deelvragen 1, 2, 3 & 4.**

Allereerst is er literatuuronderzoek gedaan naar **deelvraag 1** *‘Wat houdt vaderschap op Aruba in?’*. Hier is onderzocht welke varianten van vaderschap er zijn op Aruba en wat de traditionele en moderne rol van vaders op Aruba inhoudt.

Daarnaast is ook **deelvraag 2** *‘Welke factoren spelen een rol in de mate van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind?’* beantwoord door literatuuronderzoek. Hier zijn de factoren onderzocht die invloed hebben op de mate van betrokkenheid van vaders op Aruba bij de opvoeding van hun kind.

Ook **deelvraag 3** *‘Wat zijn de invloeden van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding op hun kind?’* is beantwoord door literatuuronderzoek. Hier is onderzocht wat de positieve en negatieve invloeden zijn van de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind.

Ten slotte is ook **deelvraag 4** *‘Wat zijn manieren om de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind te versterken?’* beantwoord door literatuuronderzoek. Hier is onderzocht welke manieren er zijn om vaderbetrokkenheid te beïnvloeden en welke methoden hiervoor gebruikt kunnen worden.

Werkwijze literatuuronderzoek

Er is literatuuronderzoek gedaan door eerst in boeken na te gaan wat er bekend is over het onderwerp en bijbehorende begrippen. In de boeken *Ontwikkelingspsychologie* (2011), *Psychologie een inleiding* (2011) en *Sociale psychologie* (2011) zijn de algemene definities van begrippen en theorieën gevonden zoals: *opvoeding, opvoedingsstijlen, attitude, vaderrol en opvoedingsverschillen tussen culturen*. Om wat specifiek in te gaan op de Arubaanse cultuur van vaderschap is er overgeschakeld naar de databanken en archieven van de Hogeschool van Amsterdam, Science Direct, Universiteit van Amsterdam, Nederlands Jeugd Instituut en Google Scholar. Hierbij zijn zowel Nederlandse als Engelse termen gebruikt zoals; *Arubaanse opvoeding, vaderschap, gezinsstructuur, Aruban fathers, commitment, engagement, involvement, fatherhood, child rearing, caribbean, nurture en household*.

Vervolgens zijn van de gevonden artikelen samenvattingen doorgenomen om te zien of er bruikbare informatie in stond voor dit onderzoek. Ook is gebruik gemaakt van de zoekfunctie in de tekst om direct te springen naar de bovenstaande zoektermen. Daarnaast zijn door de begrippen in de tekst en de bronnenlijst van artikelen die bruikbaar zijn nog meer bruikbare bronnen gevonden.

Betrouwbaarheid

Tijdens het literatuuronderzoek waren er een aantal wenselijke criteria voor de literatuurbronnen. Zo is het belangrijk dat de literatuur peerreviewd en niet ouder dan 10 jaar is. Dit blijkt ook zo bij een groot aantal studieboeken, wetenschappelijke artikelen, sleutelpublicaties en empirische onderzoeken die gebruikt zijn voor dit onderzoeksrapport. Een groot aantal artikelen is dan ook gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften, op websites over vaderbetrokkenheid en te vinden in databanken. Daarnaast is er in een aantal deelvragen gebruik gemaakt van invloedrijke wetenschappelijke artikelen ouder dan tien jaar. Deze hebben de functie om recente onderzoeken in te leiden en aan te sterken.

Praktijkonderzoek: enquêteonderzoek

In deze paragraaf wordt beschreven welke deelvragen beantwoord zijn door praktijkonderzoek en de wijze waarop dit gebeurd is. Het gaat hier om de **deelvragen 5 & 6**.

Omdat er nauwelijks onderzoek gedaan is naar vaderbetrokkenheid op Aruba is er gekozen om tijdens dit onderzoek enquêteonderzoek uit te voeren. Op deze manier is er in relatief korte tijd de attitude ten opzichte van de opvoeding van het kind en de mate van betrokkenheid van een grote groep vaders gemeten. Doordat het enquêteonderzoek zich enkel richt op vaders op Aruba, zijn de eerste kenmerken van vaders en via vaders in beeld gekomen.

Deelvragen

Allereerst is er praktijkonderzoek gedaan naar **deelvraag 5** 'Wat is de attitude van vaders op Aruba ten opzichte van de opvoeding van hun kind'. Hier is onderzocht wat de attitude is van vaders ten opzichte van de opvoeding van hun kind. De algehele attitude is vervolgens opgesplitst in de een affectieve, cognitieve en gedragsmatige component. In dit gedeelte is gemeten of de algehele attitude en de componenten positief of negatief zijn ten opzichte van de opvoeding. Omdat volgens verschillende onderzoeken moeders een belangrijke rol spelen in de attitude van vaders, is er ook gekeken wat de verschillen van attitude tussen vaders die met de moeder van het kind wonen, met de moeder van een deel van de kinderen en vaders die helemaal niet wonen met de moeder van het kind. Opvattingen over de opvoeding van het kind zijn extra benadrukt om deze te vergelijken met de overtuigingen die voortkwamen uit de literatuur.

Daarnaast is ook **deelvraag 6** 'In welke mate zijn vaders op Aruba betrokken bij de opvoeding van hun kind en waar hebben zij behoefte aan?' beantwoord door praktijkonderzoek. Hier is onderzocht in welke mate vaders betrokken zijn door de gedragingen op te splitsen in kwaliteit, autoritatieve ouderrol en kwantiteit. Ook hier is het verschil in de mate van betrokkenheid tussen vaders die samenwonen, samenwonen met de moeder van een deel van de kinderen en die niet samenwonen met de moeder vergeleken.

Ten slotte wordt in deze deelvraag de belangrijkste behoeftes van vaders op Aruba bij de opvoeding van hun kind weergegeven.

Populatie

Telefon pa Hubentud wilt graag dat er uitspraak gedaan kan worden over de vaders op Aruba. Het beroepsproduct zal namelijk draaien om de attitude en gedrag wat zij vertonen. Eerder genoemd in *belangrijke begrippen* is dat de vader op Aruba ingeschreven moet staan in de burgerlijke stand en register als inwoner van Aruba. De cijfers van het aantal vaders die op Aruba wonen zijn niet achterhaald, ook niet bij navraag bij het bevolkingsregister. Hierdoor is er een ruwe schatting gemaakt op basis van de samenstelling van de huishoudens van het CBS (2010). De census van 2010 geeft aan dat er 14.913 non collectieve huishoudens zijn met kinderen waarvan;

- 9.589 (64,3%) non collectieve huishoudens zijn van kinderen met twee ouders (een vader en een moeder).
- 337 (7%) non collectieve huishoudens zijn van kinderen met enkel een vader.

Er is dus vastgesteld dat er minimaal 9.926 vaders op Aruba zijn die in hetzelfde huis wonen als hun kind.

Steekproef

Het is onmogelijk om bij alle vaders op Aruba te enquêteren. Om zo juist mogelijk uitspraak te kunnen doen over de populatie is er een steekproef getrokken. De onderzoekspopulatie zijn de 9.926 personen waarvan zeker is dat zij vaders op Aruba zijn. Met de aanbevolen foutenmarge van 5% en een betrouwbaarheidsniveau van 95% bestaat de *steekproefomvang* uit 370 vaders op Aruba (steekproefcalculator, 2013). Uiteindelijk hebben 205 vaders deelgenomen aan het enquêteonderzoek. 201 hiervan zijn opgenomen in het onderzoek omdat 4 vaders aangeven geen inwoner te zijn van Aruba zijn. Deze vaders zijn verwijderd uit het databestand. 4 vaders waarvan onbekend is of zij wel of niet inwoner zijn van Aruba zijn wel meegenomen in het onderzoek.

Doordat het aantal respondenten van 370 niet is gehaald, kan het enquêteonderzoek zeker niet generaliseren naar de onderzoekspopulatie. Dit betekent dat de attitude, mate van betrokkenheid en behoeften van de 201 vaders omtrent opvoeding van hun kind, te laag is om theoretisch uitspraak te kunnen doen over alle vaders op Aruba. Bij de interpretatie van de conclusie en advies in dit rapport, wordt hier rekening meegehouden.

Inhoud van de enquête

De bovengenoemde deelvragen worden beantwoordt door dit enquêteonderzoek. Omdat er nog geen onderzoek gedaan is naar de vaders en hun betrokkenheid, is in afstemming met de opdrachtgever een uitgebreide enquête ontwikkeld. Hierdoor zijn er zoveel mogelijk eigenschappen gemeten. De meeste eigenschappen zijn bruikbaar voor dit onderzoek

Allereerst is in Deel 1 gevraagd naar de karakteristieken van de vader. Door deze karakteristieken te meten kon er verschillen tussen verschillen de groepen vaders worden gemeten.

Vervolgens gaat Deel 2 van de enquête over de attitude van vaders ten opzichte van de opvoeding van hun kind. De stellingen in dit deel zijn gebaseerd op de items uit het Child-Rearing Practices Report van Block (1965). De algehele attitudes bestaat hier uit een affectieve, cognitieve en gedragsmatige component. In het cognitieve construct zijn de opvattingen gebaseerd op het literatuuronderzoek wat voorafgaand aan het enquêteonderzoek is gedaan. Daarnaast is het gedragsmatige component van attitude afkomstig uit deel 3 van de enquête. Met de constructen uit Deel 2 is uiteindelijk **deelvraag 5**

'Wat is de attitude van vaders op Aruba ten opzichte van de opvoeding van hun kind', beantwoord.

Deel 3 van de enquête gaat over de gedragingen van vaders bij de opvoeding van hun kind. Volgens Allen & Daly (2007) kan vaderbetrokkenheid worden gemeten in de drie in mate van kwaliteit, autoritatieve ouderrol en kwantiteit. Ook hier zijn de stellingen gebaseerd op de items uit het Child-Rearing Practices Report van Block (1965). Daarnaast is er in dit deel nog een aanvullende vraag gesteld over de betrokkenheid van hun eigen vader. Deze vraag is gebaseerd op het voorafgaande literatuuronderzoek. Als allerlaatste is er gevraagd naar de belangrijkste behoefte bij de opvoeding van hun kind. Met de constructen en vragen uit Deel 3 is daarmee **deelvraag 6** *'In welke mate zijn vaders op Aruba betrokken bij de opvoeding van hun kind en waar hebben zij behoefte aan?'* beantwoord.

Zie bijlagen voor de volledige enquête in het Nederlands en Papiaments.

Wijze van uitvoering

De enquêtes zijn afgenomen bij vaders op Aruba. De verwachting was dat er vaders zijn die de Nederlandse taal niet voldoende beheersen. Daarom is de vragenlijst vertaald in het Papiaments. Dit bracht het voordeel dat ongeacht de Nederlandse taalvaardigheid van vaders op Aruba, de kans groter was dat zij de enquête kon invullen.

De eerste dagen van het enquêteonderzoek zijn vaders vooral persoonlijk benaderd op straat, scholen, constructieplaatsen, pleinen, winkelstraten en aan huis. Door ervaringen in de Arubaanse cultuur werd namelijk verwacht dat de non respons hoger zou zijn wanneer de enquête via een andere methoden verstuurd zou worden. De face-to-face enquête zorgde er ook voor dat respondenten die in eerste instantie niet wilden deelnemen alsnog mondeling zijn overgehaald. Het benadrukken van het belang van het onderzoek voor kinderen op Aruba heeft hierbij geholpen. Daarnaast bestond de mogelijkheid om niet begrepen vragen mondeling te verduidelijken.

Ook is er gebruik gemaakt van telefonische contacten van vaders via een sleutelpersoon. Deze vaders zijn via Whatsapp uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Zodra zij wilde deelnemen is een afspraak gemaakt om de enquêtes persoonlijk af te nemen of de enquête via email in te vullen. Vaders die niet reageerde zijn opnieuw benaderd. Vaders die hadden toegezegd om deel te nemen, maar die na een periode de enquête nog niet hadden ingevuld, zijn op meerdere momenten nogmaals herinnerd. Deze herinneringsberichten zorgde voor een hogere respons.

Het enquêteren op straat en aan huizen werd na de eerste dagen onsuccesvol. Het weerklimaat in de middag maakte het moeilijk om op uren op straat te enquêteren. Daarnaast waren veel vaders overdag moeilijk bereikbaar omdat zij aan het werk waren. Ook de regio's zijn vaag afgebakend en woonadressen moeilijk te vinden. De laatste bevinding komt ook aan het licht bij een ander onderzoek op het eiland (Amigoe, 2016). Er is op dat moment overgeschakeld naar grote netwerken waar vaders op Aruba zich bevinden zoals alle brandweerkazernes, lezing bij de Nationale Bibliotheek, het politiebureau, Caribbean Mercantile Bank, Douane/Immigratiekantoor, Dr. Horacio E. Oduber Hospitaal, afvalverwerkingsbedrijf Serlimar, sociale woning coöperatie FCCA, het postkantoor en EPI Middelbare beroepsonderwijs. Op deze plekken zijn er een groot aantal enquêtes afgenomen.

Naast het benaderen van vaders in organisaties is de enquête geplaatst op online nieuwspagina Masnoticia (2016) en is er gebruik gemaakt van de sneeuwbalmethode. Dit houdt in dat het persoonlijke netwerk van respondenten, familie, vrienden en kennissen is gebruikt om meer respondenten te vinden (Verhoeven, 2011).

Zie bijlagen voor de uitnodiging, email en herinneringsbericht.

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van de enquête is gewaarborgd door gebruik te maken van een standaardvragenlijst. Dit houdt in dat elke enquête hetzelfde in elkaar zit qua; structuur, vraagvolgorde en de minimalisatie van open vragen. Daarnaast is elke onderwerpsblok voorzien van een introductie (Verhoeven, 2011).

Omdat de enquête vertaald is in het Papiaments zal de formulering van vragen niet exact overeenkomen. Wel is er nauwkeurig vertaald zodat de structuur en volgorde intact zijn gebleven. Hetzelfde geldt voor de antwoordmogelijkheden.

Nadat de enquête ontworpen was, is er een pilot vragenlijst afgenomen bij een vader op Aruba. Uit deze pilot zijn er geen fouten voort gekomen en klopte de tijdsaanduiding van maximaal 10 minuten voor het invullen. Daarnaast gaf deze vader aan dat hij de geen opmerkingen had over de vragenlijst.

Validiteit

Met validiteit wordt bedoeld of het onderzoek meet wat het moet meten (Verhoeven, 2011). Er zijn een aantal vormen om de validiteit van een praktijkonderzoek te bepalen. Voor dit praktijkonderzoek is gekozen voor begrips- en inhoudsvaliditeit.

Begripsvaliditeit betekent dat de constructen die in de enquête zijn opgesteld eerst zijn gedefinieerd en omgezet zijn in een aantal vragen (Verhoeven, 2011). Ook is er maar één meting geweest waardoor er geen uitval was.

De inhoudsvaliditeit wordt bepaald door de indrukvaliditeit en de expertpanel validiteit. Bij de indrukvaliditeit test is door de onderzoeker gekeken of de enquête valide is. Dit is gedaan op basis van kennis en ervaring. Externe beoordeelaars bepalen bij het expertpanel validiteit of de stellingen en vragen het domein van de construct dekken. Dit is gedaan door zowel de opdrachtgever als onderzoeksbegeleider.

Data Analyse

De verzamelde data is verwerkt en geanalyseerd met het statistiekenprogramma SPSS 23. Dit is een programma die de verzamelde data kan analyseren door bijvoorbeeld correlaties te meten en kenmerken te beschrijven (Verhoeven 2011). De verzamelde data is afkomstig van de stellingen en vragen uit het enquêteonderzoek. Hiermee is **deelvraag 5 & 6** beantwoord. Deze stellingen en vragen worden in SPSS ook wel variabelen genoemd. De analyse van d verzamelde data wordt hier beschreven. Dit wordt gedaan door middel van een aantal vervolgstappen.

Stap 1 Coderen en omscoren

Allereerst is er een codeboek ontwikkeld om de antwoorden uit de enquête te coderen naar numerieke variabelen hierbij is gebruikt gemaakt van een likertschaal zie Tabel 2.

Attitudeschalen (algehele attitude, affectieve, cognitieve en gedragsmatige component) bevatten zowel positieve als negatieve stellingen. Ook de vaderbetrokkenheidschalen in kwaliteit en autoritatieve ouderrol bevatten positieve en negatieve stellingen. De negatieve stellingen zijn eerst omgescoord zodat deze in de schaal hetzelfde scoreverloop hebben als de positieve stellingen. Hiermee hebben de schalen een samenhangend karakter.

Attitudeschalen (Algehele attitude, affectieve, cognitieve- en gedragsmatige attitude). Betrokkenheidschalen (kwaliteit en autoritatieve ouderrol).		Betrokkenheidschaal Kwantiteit	
Antwoord	Score	Antwoord	Score
Helemaal mee oneens	1	Nooit betrokken	1
Mee oneens	2	Vier keer per maand of minder	2
Neutraal	3	Vier keer per week of minder	3
Mee eens	4	Elke dag	4
Helemaal mee oneens	5	Niet van toepassing	88

Tabel 2.

Stap 2 Schaalconstructie

Stellingen die hetzelfde begrip meten zijn in SPSS gegroepeerd om zo een schaal te vormen. Het gaat hier om de schalen: Algehele attitude bestaand uit de afzonderlijke affectieve, cognitieve en gedragsmatige componenten en de betrokkenheidschalen in bestaand uit de afzonderlijke componenten kwaliteit, autoritatieve ouderrol en kwantiteit. Dit is gedaan door de volgende handelingen in SPSS: TRANSFORM → COMPUTE → LABEL → (stelling ?, stelling?, etc).

Stap 3 Betrouwbaarheid van de schalen

Vervolgens is voor iedere schaal in de enquête de betrouwbaarheid gemeten met de Cronbach's Alpha. De Cronbach's alpha calculeert of de stellingen binnen een schaal voldoende homogeen zijn (Verhoeven, 2011). Hoe dichter de score ligt bij 1, des te betrouwbaarder de schalen zijn. Wanneer de schaal minimaal 0,600 scoort, is het gebruikelijk dat de schaal als betrouwbaar wordt gezien (Verhoeven, 2011).

Stap 4 Scoreberekening

Om de schalen te analyseren zijn vervolgens de aantal respondenten, gemiddeldes, modus en standaard deviaties berekend. Om het gemiddelde te scoren zijn de waardes van de likertschaal omgescoord.

Voor de gemiddelde scores uit de *attitudeschalen* geldt:

- 1= heel negatieve attitude , 2= negatieve attitude , 3= neutrale attitude , 4= positieve attitude , 5= heel positieve attitude.

Voor de gemiddelde score van *vaderbetrokkenheid in kwaliteit* is gebruik gemaakt van dezelfde gedragsmatige schaal in attitude. Voor deze schaal geldt:

- 1= niet betrokken , 2= weinig betrokken , 3 = matig betrokken , 4= betrokken 5= heel betrokken.

Voor de gemiddelde score van *vaderbetrokkenheid in autoritatieve ouderrol* geldt:

- 1= niet autoritatief , 2= weinig autoritatief , 3= matig autoritatief, 4= autoritatief , 5= heel autoritatief.

Voor de gemiddelde score van *vaderbetrokkenheid in kwantiteit* geldt:

- 1= niet betrokken , 2= weinig betrokken , 3 = betrokken , 4= heel betrokken 88= niet van toepassing.

N= aantal respondenten
Mean = gemiddelde score
Modus = de score die het meest voorkomt
Std. Deviation = standaard deviatie

Het rekenkundige gemiddelde is de score. Het spreidingsmaat van de data rond het gemiddelde wordt weergegeven met de standaarddeviatie en geeft een maat aan van de spreiding van de data om het gemiddelde. Hoe lager de standaard deviatie hoe geconcentreerder de data is rondom het gemiddelde. De modus geeft aan welk antwoord het meest aangekruist is.

In de volgende hoofdstukken worden de resultaten van het onderzoek gegeven. Beginnend met de resultaten van het literatuuronderzoek en vervolgd door de resultaten van het praktijkonderzoek.

3 Resultaten literatuuronderzoek

In dit hoofdstuk bevinden zich de resultaten van het literatuuronderzoek waarmee de **deelvragen 1,2,3 & 4** zijn beantwoord. Dit wordt gedaan door middel van de paragrafen *vaderschap op Aruba, factoren bij vaderbetrokkenheid, invloeden van vaderbetrokkenheid en vaderbetrokkenheid versterken*.

Vaderschap op Aruba

In deze paragraaf wordt **deelvraag 1** 'Wat houdt vaderschap op Aruba in?' beantwoordt. Dit wordt gedaan door de subparagrafen *tweedelijns opvoeders, varianten van vaderschap op Aruba en de rol van vaders op Aruba* te beschrijven.

Tweedelijns opvoeders

De rol van vaders bij de opvoeding van hun kind kwam in eerdere onderzoeken nauwelijks naar voren. Volgens vooraanstaand psycholoog Bowlby (1951) bezat enkel de moeder de (biologische) kwaliteiten om de behoeften van het kind te vervullen, dit zorgde voor de unieke relatie tussen moeder en kind (Feldman, 2011). Daarnaast heerste in die tijd de opvatting dat de opvoeding van een kind traditiegetrouw een moedertaak was terwijl vaders buitenshuis moest zorgen voor een inkomen om het gezin te onderhouden (Feldman, 2011). Vaders waren dus voornamelijk afwezig bij opvoeding van hun kind en waren zorgezegd tweedelijns opvoeders (Feldman, 2011).

Na aanleiding van veranderingen van sociale normen en waarden in samenlevingen in de jaren 60 en 70, waaronder in de Verenigde Staten, begon de rol van moderne vader rond

1975 vorm te krijgen (Lamb, 2004). Deze rol van vaderschap is een meer betrokken en zorgende vader (Lamb, 2004).

Onbekend is wat voor invloed westerse onderzoeken en opvattingen over de rol van vaders hebben gehad op vaders van Aruba. De rol van vaders bij de opvoeding van hun kind is namelijk niet universeel. Zo zijn er verschillen tussen vaderrollen uit diverse culturen (Feldman, 2011). Caribische vaders blijken traditioneel minder betrokken te zijn bij de opvoeding van hun kind dan vaders in westerse culturen. In het onderzoek van Roopnarine et al., (1995) in Jamaica, gaven geen van de 88 mannelijke respondenten aan dat mannen een zorgende en opvoedende rol hebben zij zagen zichzelf meer als kostwinner (Lamb, 2004). In de volgende paragrafen wordt daarom de rol van vaders op Aruba beschreven. Allereerst wordt kort beschreven welke varianten van vaderschap er zijn op Aruba

Varianten van vaderschap op Aruba

Vaderschap op Aruba kan worden verdeeld in een biologische en wettelijke zin. Een biologische vader betekent dat de helft van zijn DNA terug te vinden is in zijn kind. Daarnaast bestaat de wettelijke vader. Dit betekent dat de vader de echtgenoot of geregistreerde partner van de moeder is ten tijde van de geboorte van het kind, of als hij het kind heeft erkend of geadopteerd. Ook bestaat de mogelijkheid dat een rechter het vaderschap aan de man heeft toegekend (Rijksoverheid, n.d.).

Een vader op Aruba heeft het recht en plicht om het kind te verzorgen en op te voeden als hij het ouderlijk gezag heeft. Het ouderlijk gezag heeft de vader alleen wanneer hij in huwelijk is of een geregistreerd partnerschap heeft met de moeder van het kind, wanneer het kind geboren wordt. Een voorwaarde is dat de vader het kind heeft erkend. Bij scheiding van de ouders geldt er een alimentatieplicht voor de vader tot zijn kind 18 jaar is en een aanhoudende onderhoudsplicht tot zijn kind 21 jaar is (Rijksoverheid, n.d.).

De traditionele rol van vaders op Aruba

Nu de varianten van vaderschap op Aruba bekend zijn kan er onderzocht worden welke rol vaders op Aruba bij de opvoeding hebben. Belangrijk om te weten is hoe deze rol in het verleden eruit zag en hoe deze verschilt met het de huidige rol van vaders op Aruba.

De rol van de vader op Aruba is in het verleden onderzocht in onderzoeken van Hoetink (1961), Abraham-van der Mark (1973) en Marks (1973), toen Aruba nog deel uitmaakte van de Nederlandse Antillen (Groenewoud et al, 2010). Deze onderzoeken toonden aan dat er een sterke samenhang aan was in de vadercultuur tussen de eilanden (Groenewoud et al, 2010). Uit deze onderzoeken blijkt ook dat de Antilliaanse en Arubaanse vaders de rol van

kostwinner hadden. Dit betekent dat zij de taak hadden om het gezin financieel te onderhouden. De vader was dus voornamelijk buitenshuis aan het werk. Veel vaders lukte het echter nauwelijks om de rol als kostwinner te vervullen door werkloosheid of laagbetaalde banen. Onder deze vaders was er zelfs sprake van emigratie om het gezin financieel te onderhouden. Dit zorgde niet alleen dat ze niet aanwezig konden zijn bij het gezin maar ook het imago van vaders verslechterde. Vrouwen vonden hierdoor dat mannen niet konden zorgen voor het gezin. Zodoende blijkt uit onderzoek van Abraham-van der Mark (1973) dat vaders op de Nederlandse Antillen en Aruba randfiguren waren in de opvoeding van het kind (Groenewoud et al, 2010).

Huidige rol van vaders op Aruba

In het onderzoek van Groenewoud et al., (2010) namens de Universiteit van de Nederlandse Antillen, in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, over de positie van Antilliaanse en Arubaanse vrouwen is de rol van vaders ook ter sprake gekomen. In dit onderzoek zijn de opvattingen en meningen over de rol van vaders op Aruba in het onderzoek vaak negatief.

Zo wordt er aangegeven dat vaders nauwelijks hun verantwoordelijkheden naar hun kind en vrouw nakomen. Moeders vinden namelijk dat vaders niet alleen de verantwoordelijkheden hebben om het gezin en kind financieel te ondersteunen maar dat zij ook contact moeten onderhouden met hun kind. Dit ontbreekt momenteel op de eilanden en sommige moeders vinden zelfs dat er een vaderschapsbeleid moet komen die vaders verplicht om contact te onderhouden met hun kind. In andere gevallen wordt de rol van de vader bij de opvoeding van het kind gekort door moeders zelf. Zij zien zichzelf namelijk als hoofdopvoeders die de normen en waarden van de opvoeding bepalen, sommige geven aan dat zij de vaders hier niet bij nodig hebben (Groenewoud et al., 2010).

Wanneer vaders wel een rol van betekenis spelen in de opvoeding van hun kind dan vervullen zij volgens de moeders een belangrijke rol. Zij geven aan dat de vaders een corrigerende rol hebben en dat ze als 'boeman' worden gezien. Er wordt aangegeven dat dit niet per se negatief hoeft te zijn. Deze rol wordt overgenomen door mannelijke familieleden zodra de vader afwezig is. Hierbij heerst er op de Nederlandse Antillen en Aruba een cultuur van straffen waarbij fysiek straffen voorkomt. Van alle respondenten in het onderzoek gaven de meeste aan dat zij in hun eigen jeugd fysieke straffen hebben ervaart (Groenewoud et al., 2010). Dit komt overeen met de resultaten uit tientallen onderzoeken in het Caribische gebied naar fysiek straffen van kinderen, zoals op Barbados, Dominica, Curaçao, Suriname, Haïti en meer (Endcorporalpunishment, 2016).

De vraag die opspeelt is wat vaders op Aruba zelf denken over hun rol in de opvoeding. Uit het onderzoek van psycholoog Lamb (1985) naar vaderrollen in de Verenigde Staten blijkt namelijk dat moderne vaders beoordeeld worden op de mate van betrokkenheid (Williams, 2008). Ook in het onderzoek van Williams (2008) naar opvattingen over oude en nieuwe vaderrollen in Verenigd Koninkrijk wordt geconcludeerd dat nieuwe generatie vaders meer betrokken zijn bij dag tot dag activiteiten van hun kinderen in vergelijking met de betrokkenheid van hun eigen vaders destijds. Zij zien hun rol als vader niet zo zeer als nieuw zien maar geven wel aan dat er veranderingen zijn in vergeleken met de rol van hun eigen vader. De traditionele rol die hun vaders destijds hadden vinden zij niet meer relevant. De nieuwe generatie vaders zien in welke belangrijke invloeden hun betrokkenheid kan hebben op het kind en op de relatie met de moeder (Williams, 2008).

Samenvatting

De rol van vaders komt nauwelijks naar voren in wetenschappelijke onderzoeken voor de jaren 60. De opvatting heerste dat zorg en opvoeding van het kind een moedertaak is. Door veranderingen van sociale normen en waarden in de samenleving is er vervolgens meer onderzoek gedaan naar de rol van vaders bij de opvoeding. Uit deze onderzoeken komt voort dat vaders een hele belangrijke rol vervullen bij de opvoeding. Echter blijkt dat Caribische vaders traditioneel getrouw weinig betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind. Zij worden meer gezien als kostwinner dan verzorger en opvoeder, dit geldt ook voor vaders op Aruba. Wettelijk gezien zijn vaders op Aruba verplicht om voor het kind te zorgen als zij getrouwd zijn met de moeder van het kind of geregistreerd partnerschap hebben. Maar moeders op Aruba hebben in het onderzoek van Groenewoud et al., (2010) vooral een slechte imago van vaders. Zij vinden dat vaders de verantwoordelijkheid moeten nemen als vaderzijnde. Ze verwachten bijvoorbeeld dat vaders meer betrokken zijn bij de opvoeding en zorg van het kind. Wat de attitude is van vaders op Aruba ten opzichte van de opvoeding van hun kind blijft verder onduidelijk. Onderzoek naar vaders in de Verenigde Staten wijst namelijk uit dat de hedendaagse vader een goede vader beschouwd als één die niet alleen kostwinner is maar vooral betrokken is bij de opvoeding van hun kind.

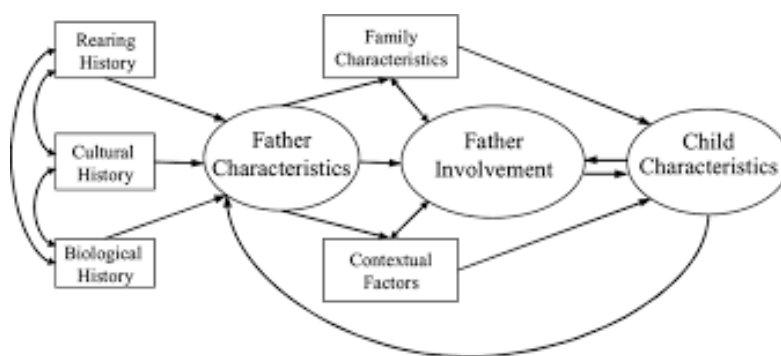
In de volgende paragraaf wordt meer duidelijk welke factoren een grote rol spelen in de mate van vaderbetrokkenheid.

Factoren bij vaderbetrokkenheid

Nu duidelijk is wat vaderschap op Aruba inhoud worden de factoren beschreven die een rol spelen in de mate van vaderbetrokkenheid. Hiermee wordt in deze paragraaf **deelvraag 2** *'Welke factoren spelen een rol in de mate van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding*

van hun kind?’ beantwoord. De factoren die een rol spelen op de mate van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind worden uiteengezet en beschreven. Het gaat om de factoren; *opvoedingsgeschiedenis, culturele geschiedenis, biologische geschiedenis, vadereigenschappen, kindereigenschappen, moedereigenschappen* en *contextuele factoren*.

De factoren komen uit het ‘heuristische model van de dynamiek van ouderlijk gedrag en invloed op kinderen gedurende hun levensloop’. Dit is een model ontwikkeld door wetenschappers die zich hebben gericht op vadergedrag. Onderzoeken over vadergedrag, vaderbetrokkenheid en effecten op het kind zijn samengevat en geïmplementeerd in een causaal model met de belangrijkste factoren (Cabrera, Fitzgerald, Bradley & Roggman, 2007). Er is gekozen voor dit model omdat het de belangrijkste factoren bevat die een rol spelen in de mate van vaderbetrokkenheid. Elke factor is door meerdere empirische onderzoeken onderbouwd. Dit maakt het geschikt om in dit onderzoeksrapport deze factoren uit een te zetten. Zie figuur 1 voor het visuele beeld van het model.



Figuur 1.

Allereerst worden de factoren besproken die direct een rol spelen bij de mate van vaderbetrokkenheid. Dit zijn de *eigenschappen van de vader, eigenschappen van het kind, eigenschappen van de moeder van het kind en contextuele factoren*. Vervolgens zijn er nog factoren die indirect een rol spelen in de mate van vaderbetrokkenheid zoals, *opvoedingsgeschiedenis, culturele en biologische geschiedenis van de vader*.

Eigenschappen van de vader

In het model worden vadereigenschappen beschreven als de attitude en opvoedingsstijl die de vader heeft. Deze factor heeft een centrale positie in de mate van vaderbetrokkenheid en wordt beïnvloed door de factoren: *opvoedingsgeschiedenis, culturele geschiedenis en biologische geschiedenis* en de factor *eigenschappen van het kind* die hierna wordt beschreven (Cabrera et al., 2007).

Belsky (1984) geeft aan dat de attitude van ouders mogelijk invloed hebben op opvoedingsdoelen en opvoedingstaken, die uiteindelijk direct invloed hebben op de

betrokkenheid van de ouders (Holmes & Huston, 2010). Het verband tussen attitudes van vaders over de opvoeding van hun kind en vaderbetrokkenheid is jaren erna bevestigd door verschillende onderzoeken. Bijvoorbeeld het onderzoek van Fagan & Barnett (2003) maakte duidelijk dat de perceptie van waarde en intentie van betrokkenheid correleren met de vaderbetrokkenheid (Holmes & Huston, 2010).. Daarnaast was er het onderzoek van Gaertner, Spinrad, Eisenberg & Greving (2007) waar gemeten is dat een autoritatieve of autoritaire opvoedingsattitude het verschil maakt in de mate van vaderbetrokkenheid.

Een autoritatieve en autoritaire opvoedingsstijl zijn eerder beschreven in de inleiding van dit onderzoek. Een autoritatieve opvoedingsstijl betekent onder andere dat de vader ondersteunend, begripvol en betrokken is bij het kind. Maar ook nog de autoriteit heeft om in te grijpen wanneer de situatie er voor doet. Terwijl een autoritaire opvoedingsstijl wordt beschreven als een strenge opvoeding, waarin het kind moet gehoorzamen en er weinig ruimte is voor eigen keuze en beslissingen van het kind (Feldman, 2011). Het geloof in een autoritatieve opvoedingsstijl is bevorderend voor de mate van betrokkenheid bij de opvoeding. Daarentegen is het geloof in een autoritaire opvoedingsstijl juist belemmerend in de mate van betrokkenheid (Gaertner et al., 2007). Uit het onderzoek blijkt dat vaders die waarde hechten aan en geloven in een autoritaire opvoedingsstijl, minder positief betrokken zijn bij hun kinderen. De attitude is hiermee één de grootste voorspellers van de mate van vaderbetrokkenheid in het onderzoek van Holmes & Huston (2010).

Eigenschappen van het kind

Deze factor heeft te maken met de eigenschappen van het kind zoals leeftijd, geslacht, geboorte en temperament. Eigenschappen van het kind worden beïnvloedt door de factoren: *gezinseigenschappen, contextuele factoren en vaderbetrokkenheid*. De factor heeft zelf ook invloed op *vadereigenschappen* en *vaderbetrokkenheid* (Cabrera et al., 2007).

Bell (1969) geeft in zijn onderzoek aan dat deze eigenschappen van invloed kunnen zijn op vader en kind interactie, oudergedrag en overtuigingen van de ouder. Dit wordt verder ondersteund door andere onderzoeken (Allen & Daly, 2007). Bijvoorbeeld het onderzoek van Parke (2002) waaruit blijkt dat vaders meer betrokken zijn met hun zonen dan hun dochters, vooral naarmate zij ouder worden. Verdere onderzoeken gaven aan dat vaders meer tijd doorbrengen met de eerstgeborenen dan de tweede, tot wel 20-30 minuten meer (Price, 2008).

Ook de factor temperament speelt een rol in de mate van vaderbetrokkenheid. Temperament is het karakteristieke van een persoon dat zorgt dat hij/zij zich op een bepaalde manier gedraagt of reageert (Zimbardo, Johnson & McCan, 2011). In het onderzoek van Kotila,

Schoppe-Sullivan & Kamp Dush (2014) is het effect van karaktereigenschappen, waaronder het temperament van baby's op de betrokkenheid van ouders onderzocht. Het gaat hier om het effect van het aspect negatieve affectiviteit. Negatieve affectiviteit wordt beschreven als het ervaren van negatieve emoties zoals veelvuldig huilen, humeurig en weinig plezier (Kolita et al., 2014). Uit dit onderzoek blijkt dat de betrokkenheid van vaders, meer dan moeders, sensitief zijn voor de karaktereigenschappen van het kind dan de betrokkenheid van moeders. Vaders die hun zoon hoog beoordelen op negatieve affectiviteit worden meer betrokken (Kolita et al., 2014). Volgens Crockenberg & Langrock (2001) zijn zij bijvoorbeeld minder tolerant bij de negatieve affectiviteit van hun zoon door de culturele norm dat mannen emotioneel terughoudend moeten zijn (Kolita et al., 2014). Deze betrokkenheid van vaders is kwetsbaar over een langere periode, omdat vaders de hoge kwaliteit en frequentie in betrokkenheid bij moeilijke zonen moeilijk kunnen behouden (Kolita et al., 2014).

Eigenschappen van de moeder

Een andere factor die een rol speelt in de mate van betrokkenheid van vaders is de moeder van het kind. Dit is de factor die te maken heeft met de eigenschappen van de moeder zoals werk, leeftijd, opleiding, en (mentale) gezondheid (Cabrera et al., 2007). Eigenschappen zoals moederidentiteit, attitude over de rol van de vader bemoediging van de vaderrol en opvattingen over gender rollen binnen de familie hebben volgens onderzoeken van Allen & Hawkings (1999); Palkovitz (1984); Beitel & Parke (1998); Fagan & Barnett (2003) allen invloed op de vaderbetrokkenheid (Allen & Daly, 2007).

Een groot aspect is de attitude van de moeder ten opzichte van de rol van vaders bij de opvoeding van het kind. De attitude van de moeders over de rol van de vaders in verschillende onderzoeken onderzocht. Zo is er het onderzoek van McBride, Brown, Bost, Shin, Vaughn & Korth (2005), waarin de relatie tussen verwachte input van de vader en de daadwerkelijke vaderbetrokkenheid wordt bemiddeld door opvattingen van moeders over de rol van vaders. Dit betekent dat de mening van moeders over de rol van vaders bij de opvoeding heel belangrijk is voor de vaderbetrokkenheid. De opvattingen van moeders over de rol van vader is in dit onderzoek namelijk een sterkere voorspeller van vaderbetrokkenheid dan de opvattingen van vaders over hun eigen rol (McBride et al., 2005). Dit komt overeen met het onderzoek in Indonesië naar de verschillen van attitude ten opzichte van vaderbetrokkenheid van vaders en moeders. Hieruit blijkt dat wanneer de moeder een positieve attitude heeft ten opzichte van vaderbetrokkenheid, de attitude van de vader ook positief is (Sary & Turnip, 2015) . Daarentegen zorgt een negatieve attitude van de moeder over vaderbetrokkenheid ook voor negatieve attitude bij de vader (Sary & Turnip, 2015). Daarnaast zorgt een moeder die vaderbetrokkenheid aanmoedigt ook voor een

hogere mate van vaderbetrokkenheid (Schoppe-Sullivan, Brown, Cannon & Mangelsdorf, 2008).

Moeders met deze invloedrijke rol als factor bij de mate van vaderbetrokkenheid worden ook wel 'gatekeepers' genoemd, of terwijl 'poortwachters'. Dit houdt in dat moeders de voornaamste persoon zijn in opvoedtaken en het gedrag van vaders bij de vaderbetrokkenheid managen, zoals bekritisieren en aanmoedigen (Schoppe-Sullivan et al., 2008).

De rol van poortwachter komt ook voor in het onderzoek naar de situatie van moeders op Aruba en de Nederlandse Antillen, waarin de matrifocale cultuur gepaard gaat met de dominante rol van moeders in de opvoeding van het kind (Groenewoud et al., 2010). In paragraaf '*Wat houdt vaderschap op Aruba in*' is dit gegeven al beschreven. Arubaanse en Antilliaanse moeders laten bijvoorbeeld de invloed van vaders maar stapsgewijs toe en bepalen wat er gebeurt bij de opvoeding van hun kinderen.

Contextuele factoren

Met contextuele factoren worden factoren bedoeld zoals relatie tussen vader en moeder, tijdsgeest, economische status en netwerk.

In het vorige subparagraaf is te lezen dat de moeder van het kind een hele grote rol heeft in de mate van vaderbetrokkenheid. Inherent aan deze factor is dan ook de relatie tussen vader en moeder van het kind. Zo is een goede samenwerking in ouderschap sterk verbonden met een hogere mate in vaderbetrokkenheid en daarentegen zijn conflicten in deze ouderschap voor minder kwalitatieve vaderschap, vooral bij families met één verdienende ouder (Schoppe-Sullivan et al., 2008; Formoso, Gonzales, Barrera Jr & Dumka, 2007).

Daarnaast zijn er nog contextuele factoren zoals migratie en socio-economische status die een rol spelen in de mate van vaderbetrokkenheid. Zo hadden Arubaanse en Antilliaanse vaders na de afschaffing van slavernij in 1863 een slechte economische positie. Dit bevorderde het slechte imago wat vrouwen van mannen hadden omdat zij de rol als kostwinner moeilijk konden vervullen. Door de slechte economische positie emigreerde veel mannen naar het buitenland als overlevingsstrategie. Dit heeft als gevolg dat veel kinderen opgroeiden zonder aanwezige vader. Daarnaast wordt slavernij als directe oorzaak gezien van een lage mate van vaderbetrokkenheid omdat moeders van vaders werden gescheiden en een huwelijk tussen slaven verboden was. Hoewel andere onderzoeken de factor slavernij als rol bij mindere mate van vaderbetrokkenheid op Aruba en de Antillen weerleggen, moet een kanttekening worden gemaakt dat op Aruba relatief weinig slaven verbleven (Groenewoud et al., 2010).

Opvoedgeschiedenis

Volgens het model is de *opvoedgeschiedenis* de factor waarin de vader zelf is opgevoed door zijn ouders en wat de relatie tussen hun is. Opvoedgeschiedenis speelt een rol in de vaderbetrokkenheid doordat het de vadereigenschappen beïnvloedt (Cabrera et al., 2007).

Het blijkt namelijk dat vaders hun opvoedingsstijl en attitude aanpassen door hoe zijzelf zijn opgevoed. Dit werd geconcludeerd in het onderzoek van Williams (2008), bestaande uit een semigestructureerde interview bij 40 vaders in het Verenigd Koninkrijk. De meerderheid van deze vaders keurt de vaderschap van hun eigen vaders af. Ook al hebben ze respect voor hun vader als kostwinner, vinden zij dat hun eigen vader meer betrokken had moeten zijn. Dit heeft ervoor gezorgd dat het merendeel van geïnterviewden er bewust voor kiezen om meer betrokken te zijn bij de opvoeding van hun eigen kinderen dan hun eigen vader destijds. Aangevuld met de mening dat een betrokken vader volgens hun een beter effect heeft binnen hedendaagse gezinnen. Volgens de vaders zorgt het onder andere voor een betere relatie met de partner. Ook vaders die een positief beeld hebben over hun eigen vader, kiezen er bewust voor om de positieve eigenschappen over te nemen. Zij zien hun vader als een rolmodel die naast kostwinner ook betrokken was bij de opvoeding.

De zogeheten moderne vaders in dit onderzoek zijn dus meer betrokken bij de opvoeding, nemen zorgtaken over van de moeder over en tonen meer hun emotionele gevoelens doordat zij deze eigenschappen miste bij hun eigen vader, of juist waardeerden. Daarnaast zijn zij van mening dat een betrokken vader iets deze tijd is (Williams, 2008).

Culturele geschiedenis

Het model geeft ook aan dat de culturele geschiedenis, waar de vader deel van is, een rol speelt in vaderbetrokkenheid en legt het verband tussen de culturele geschiedenis en karaktereigenschappen van de vader (Cabrera et al., 2007).

Dat de culturele geschiedenis een factor is die een rol speelt bij de mate van betrokkenheid blijkt ook uit het onderzoek van de Groenewoud et al., (2010) naar de positie van vrouwen op de Nederlandse Antillen en Aruba. In dit onderzoek is de matrifocale cultuur van de eilanden besproken. Matrifocaliteit is een gezinsstructuur in huishoudens waarin vrouwen een dominante positie hebben (Groenewoud et al., 2010). De cultuur heeft zijn herkomst in de Afrikaanse en Indiaanse afstamming van de bevolking, waar huishoudens worden geregeld door een vrouwen netwerk van moeders, grootmoeders, zussen en dochters (Groenewoud et al., 2010). Zo zijn het de vrouwen die zorg hebben over de kinderen. Mannen zijn in hun traditionele rol als kostwinner minder betrokken bij de opvoeding van hun kind. Wanneer de vader afwezig is wordt er gesteund op het vrouwen netwerk van grootmoeders, zussen en

oudere dochters. Matrifocaliteit zorgt ervoor dat vrouwen de normen en waarden bepalen over de opvoeding van hun kind en ondanks dat de matrifocaliteit lijkt af te nemen op de Nederlandse Antillen en Aruba is deze nog steeds aanwezig (Groenewoud et al., 2010). Een voorbeeld hiervan is dat er wordt aangegeven dat bemoeienis van mannen bij de opvoeding maar een beetje wordt toegelaten. Een aantal vrouwelijke respondenten in het onderzoek geeft zelfs aan dat zij vaders niet nodig hebben bij het opvoeden van hun kind (Groenewoud et al., 2010).

Biologische geschiedenis van de vader

Naast de bovenstaande factoren zijn er ook nog biologische factoren die de mate van vaderbetrokkenheid bepalen zoals gezondheid, psychopathology, alcoholism, depressie etc. (Cabrera et al., 2007).

Samenvatting

In deze paragraaf zijn de belangrijkste factoren beschreven die een rol spelen bij de mate van vaderbetrokkenheid. Zo zijn er factoren die direct een invloed hebben op de vaderbetrokkenheid zoals *eigenschappen van de vader* (attitude en opvoedingsstijl), *eigenschappen van het kind* (gender, temperament), *eigenschappen van de moeder* (attitude, opvattingen en aanmoediging) en *contextuele factoren* (relatie met de moeder, socio-economische status en migratie). Daarnaast zijn er nog factoren die indirect een rol spelen in de mate van vaderbetrokkenheid zoals *opvoedgeschiedenis*, *culturele geschiedenis* en *biologische geschiedenis*.

Een grote factor van vaderbetrokkenheid die telkens blijft terugkomen is dan ook de rol van de moeder van het kind. Zo is de attitude van de moeder een factor die zorgt dat de attitude van de vader ten opzichte van de opvoeding dan wel dan niet positief is. Deze attitude van de vader is belangrijk omdat een autoritatieve opvoedingsattitude ervoor zorgt dat vaders een autoritatieve opvoedingsstijl hanteren. Deze opvoedingsstijl zorgt voor een hogere mate van vaderbetrokkenheid. Hierbij is de ouderrelatie dus essentieel voor een hoge mate van vaderbetrokkenheid. De rol die moeders vervullen als poortwachter van de opvoeding en zorg van het kind kan ook beklemmend werken voor vaderbetrokkenheid. Een negatieve attitude over de rol van vaders bij de opvoeding zorgt er namelijk voor dat vaderbetrokkenheid moeilijk wordt toegelaten. Dit komt regelmatig voor in matrifocale culturen waar vrouwen het hoofd zijn in het huishouden.

In het volgende hoofdstuk wordt duidelijk wat voor invloeden de mate van vaderbetrokkenheid heeft op de omgeving.

Invloeden van vaderbetrokkenheid

Nu duidelijk is welke factoren een belangrijke rol spelen in de mate van vaderbetrokkenheid is het van belang om erachter te komen waarom het belangrijk is dat vaders betrokken zijn. Daarom wordt in deze paragraaf antwoord gegeven op **deelvraag 3**: '*Wat zijn de invloeden van de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van het kind?*'. Het gaat hier in het specifiek om de *invloeden op het kind, op de vader zelf en op de moeder van het kind*. Dit wordt onder andere gedaan aan de hand van de rapporten van Fathers Involvement Research Alliance (FIRA) (Allen & Daly, 2007) en MenCare's State of World's fathers (Levtov et al., 2015). De FIRA is een organisatie die zich inzet voor onderzoek, discussie, interventies betreft vaderbetrokkenheid. State of World's fathers (2015) heeft hetzelfde doel. In de publicaties van deze organisaties zijn de belangrijkste wetenschappelijke artikelen beschreven over de invloeden van vaderbetrokkenheid. Daarnaast worden de bevindingen aangevuld met andere wetenschappelijke artikelen.

Invloeden op het kind

De mate van vaderbetrokkenheid heeft grote invloed op het leven van het kind. De mate waarin vaders betrokken zijn is belangrijk voor het gedrag, cognitie, emotionele en sociale ontwikkeling van het kind. Daarnaast heeft vaderbetrokkenheid ook invloed op de fysieke gezondheid en welzijn van het kind. Het is dan ook van groot belang dat vaders betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind (Levtov et al., 2015).

Cognitieve ontwikkeling

De cognitieve ontwikkeling houdt in hoe iemand zich ontwikkelt in bijvoorbeeld leren, geheugen, intelligentie en het oplossen van problemen. Een goede cognitieve ontwikkeling is van belang omdat het denkvermogen van een persoon invloed heeft op het gedrag (Feldman, 2011). Levtov et al., (2015) geeft aan dat verschillende onderzoeken in diverse landen is aantonen dat de mate van vaderbetrokkenheid invloed heeft op de *cognitieve ontwikkeling* van het kind. Zo is er het onderzoek van Nugent (1991) waaruit blijkt dat een hoge mate van vaderbetrokkenheid positief invloed heeft op het cognitieve functioneren van een eenjarige en volgens Yogman, Kindlan & Earls (1995) positief correleert met een hogere IQ bij een driejarige (Levtov et al., 2015). Ook de verbale communicatie van de vader heeft invloed op de cognitie van het kind. In de verbale communicatie van vaders met hun kind komt vaker dan bij moeders met hun kind, de woorden 'waarom' en 'waar' voor. Dit stimuleert het kind het kind om beredeneerd en uitgebreid te praten en zorgt daarnaast voor een grote vocabulaire (Rowe, Coker & Pan, 2004).

In het onderzoek van McBride , Schoppe-Sullivan & Moon-Ho (2005) is er een significant verband gevonden tussen aspecten van betrokkenheid van de vader bij het onderwijs van hun kind en de onderwijsprestaties. De aspecten zijn bijvoorbeeld hoe vaak vader en kind gesprekken voeren over ervaringen op school, lesstof in de klas en andere schoolactiviteiten. Maar ook de directe betrokkenheid zoals gesprekken met docenten en vrijwilliger zijn tijdens schoolsactiviteiten. De resultaten uit het onderzoek geven aan hoe meer de vader deze aspecten van betrokkenheid vertoont des te beter de onderwijsprestaties van het kind. Daarnaast zorgt de vaderbetrokkenheid ervoor dat de leesvaardigheden en wiskundevaardigheden worden vergroot (Howard, Lefever, Borkowski & Whiteman, 2006).

Emotionele ontwikkeling en welzijn

Emoties bestaan uit subjectieve gevoelens, expressioneel gedrag en fysiologische opwinding en heeft de functie belangrijke gebeurtenissen te ervaren en reguleren (Zimbardo et al., 2011). Het lijkt erop dat vaderbetrokkenheid een beschermende factor is tegen emotionele problemen aangezien er verbanden zijn tussen de mate van vaderbetrokkenheid en depressie, angst en onzekerheid bij jongeren (Levtov et al., 2015). Het longitudinale onderzoek van Sarkadi, Kristiansson, Oberklaid & Bremberg (2008) naar de invloeden van vaderbetrokkenheid op hun kinderen ondersteunt dit. Uit dit onderzoek blijkt dat een betrokken vader in een sociale familie, emotionele nood bij kinderen verminderd (Sarkadi et al., 2008). Daarnaast gaven kinderen van wie de vaders betrokken zijn bij de opvoeding een hogere mate van gelukkigheid aan en ervaren zij minder psychologische stress (Flouri, 2005; Formoso et al., 2007). Ook heeft vaderbetrokkenheid invloed op de zelfverzekerdheid en tevredenheid over het leven van jonge vrouwen. Zelfverzekerdheid correleert positief met aspecten van vaderbetrokkenheid zoals; vader en dochter activiteiten, kameraadschap en emotionele betrokkenheid van de vader. Daarnaast correleert tevredenheid over het leven positief met aspecten zoals de waardering van het hebben van een hechte, liefdevolle relatie met de vader (Allgood, Beckert & Peterson, 2012).

Sociale ontwikkeling

Ook de sociale ontwikkeling van kinderen wordt beïnvloed door de mate van vaderbetrokkenheid. Vaderbetrokkenheid correleert namelijk positief met algemene sociale competenties van het kind (Allen & Daly, 2007). Zo is er het onderzoek van Stolz, Barber & Olsen (2005) waaruit blijkt dat de betrokkenheid van een vader een belangrijkere invloed is in het verklaren van sociaal gedrag van het kind dan moeders. Kinderen die aangeven dat hun ouders naar ze glimlachen, het fijn vinden om samen te zijn en hun beter laten voelen, hebben een positievere uitstraling naar de omgeving. Dit houdt in dat hoe meer

vaderbetrokkenheid des te meer het kind pro-sociaal gedrag vertoont zoals het delen van gedachten en gevoelens met naasten en het deel uitmaken van gemeenschappen (Stolz et al., 2005). Stolz et al., (2005) geeft aan dat wellicht te maken heeft met de traditionele rol van de vader als vertegenwoordiger van de interesses van de familie naar de samenleving, die cultuur gebonden is aan de Amerikaanse vader.

Parentificatie

Wanneer een ouder, in dit geval de vader, afwezig is in het gezin kan er parentificatie bij een kind optreden. Dit houdt in dat het kind de rol van de afwezige ouder gaat vervullen door bijvoorbeeld te zorgen en huishoud taken op zich te nemen. Dit kan nadelige gevolgen hebben voor het kind door het gedrag niet past bij de leeftijdfase van het kind. Hierdoor kan het zijn dat hij/zij moeilijk met leeftijdsgenoten om kan gaan, een negatief zelfbeeld kan ontwikkelen of extreem gedrag vertoont in het opkomen voor zichzelf of het ontbreken hiervan (Nji, n.d.)

Delinquentie

Ook zijn er verbanden tussen vaderafwezigheid en delinquentie (Goethals, 2007). Vanuit de psychoanalyse kan de invloed van vaderafwezigheid ervoor zorgen dat kinderen een onveilige hechtingsstijl ontwikkelen. Dit kan leiden tot beperkte sociale vaardigheden en attitudes over het aangaan van relaties met anderen. Dit is dan ook vaak het geval bij seksuele delinquenten (Goethals, 2007). Een andere verklaring uit de psychoanalyse is dat er een gebrek aan gezonde opvoedingscondities optreedt, zoals weinig warmte en aandacht. Vooral vaderafwezigheid als gevolg van echtscheiding kan ervoor zorgen dat de kwaliteit in opvoeding verminderd. Bijvoorbeeld minder supervisie van het kind en het verdwijnen van een mannelijk rolmodel. Zo zijn kinderen uit gebroken gezinnen, bij wie de vader afwezig is, vatbaarder voor delinquentie en ontwikkelen zij een grotere agressie en een lager moraal (Goethals, 2007).

De kans op delinquentie en criminaliteit van kinderen en jongvolwassenen uit arme gezinnen neemt af wanneer de vader intensief betrokken, dit geldt voor zowel jongens als meisjes. Ook wanneer jongens en meisjes al betrokken zijn bij delinquentie heeft vaderbetrokkenheid een beschermende invloeden voor criminaliteit één en twee jaar later. De beschermende invloeden van vaderbetrokkenheid heeft ook invloed op de sociaaleconomische positie van hun kinderen in latere leeftijd. Mannen van wie hun vader betrokken waren tijdens hun opvoeding zijn minder ontvankelijk voor bijvoorbeeld dakloosheid en bijstandsuitkeringen (Sarkadi et al., 2008).

Seksueel gedrag

Kinderen van vaders afwezig zijn tijdens hun opvoeding vertonen vaker en eerder seksueel gedrag op vroege leeftijd en zijn vaker tienerouders (Mendle, Carol, Van Hulle, Brooks-Gunn, Emery, Harden, Turkheimer, D'Onofrio, Rodgers & Lahey, 2009). Dit wordt onder andere verklaard omdat eenoudergezinnen vaak minder goed toezicht hebben op het gedrag van het kind (Mendle et al., 2009).

Recent onderzoek van van Brummen-Girigori & Buunk (2016) op Curaçao laat de invloeden zien van de afwezige vaders op hun dochters. Het onderzoek bestaat uit een groep van 105 tienermeisjes en de ander uit 123 tienermeisjes. Deze twee groepen zijn vergeleken met tienermeisjes waarvan de vader wel aanwezig is. Een grote bevinding is dat de meisjes die opgroeien zonder vader meer intraseksueel competitief gedrag vertonen. Dit houdt in dat meisjes sterk concurreren met elkaar om een man te binden. Een tweede bevinding is dat deze meisjes meer non-verbale versier methoden vertoonden zoals direct flirten en het dragen van make-up om mannen aan te trekken. Een ander onderzoek van van Brummen-Girigori, Buunk, Dijkstra & Girigori (2016) geeft aan dat vrouwen die vaderloos zijn opgevoed meer angstig en preventief jaloers zijn.

De bevindingen uit de onderzoeken van van Brummen-Girigori & Buunk (2016) en van Brummen-Girigori et al., (2016) worden belicht aan de hand van de life-history model. Dit is een psychologisch model dat gedrag voorspelt van een persoon die in de kindertijd een instabiele leefomgeving heeft meegemaakt (Ellis & Essex, 2007). Aan de hand van dit model werd geconcludeerd dat meisjes die zonder vader opgroeien een snelle leven strategie hanteren en ontvankelijk zijn voor korte relaties waaruit kinderen ontstaan om zich zo sneller voort te planten. Daarnaast zullen zij op latere leeftijd meer angstig en preventief jaloers zijn. Volgens de theorie is dit het functioneren van psychologische mechanisme die als doel heeft verdere instabiliteit en onzekerheid te vermijden en het verzekeren van de loyaliteit van de man om de kans op voortplanting te vergroten (van Brummen-Girigori & Buunk, 2016; van Brummen-Girigori et al., 2016).

Invloeden op de vader

Ook zijn er invloeden van vaderbetrokkenheid op vaders zelf. Een betrokken vader voelt zich meer zelfverzekerd en efficiënt in het vaderschap, en zijn meer attent in de ontwikkeling van het kind (Levtov et al., 2015). Daarnaast geven betrokken vaders in verschillende onderzoeken aan dat de hechte relatie met het kind hun gelukkig maakt en positief invloeden heeft op hun welzijn (Levtov et al., 2015). Een hechte band met het kind heeft ook nog is positief invloeden op de mentale en fysieke gezondheid van de vader (Levtov et al., 2015). Zij ervaren bijvoorbeeld minder psychologische stress, hebben meer zelfreflectie en ontwikkelen een beter empathisch vermogen (Allen & Daly, 2007). Vaderbetrokkenheid heeft

ook invloed op de werkende vader. Een vader die betrokken is bij de opvoeding van hun kind is minder absent, productiever op de werkvloer en voelen zich meer bestand tegen werkgerelateerde stress (Allen & Daly, 2007).

Invloeden op de moeder

Naast dat vaderbetrokkenheid invloed heeft op de kinderen en vader zelf, heeft het ook invloed op vrouwen en met name moeders. Op zijn vroegst heeft de betrokkenheid van de vader al invloed bij de geboorte van het kind. De betrokkenheid zorgt voor betere verloskundige vaardigheden en stimuleert postnatale verzorging. Daarnaast stimuleert het ook nog de vrouwen tot het geven van borstvoeding en het inschakelen van hulp bij kinderziekten. Uit onderzoek blijkt ook nog eens dat vrouwen sneller herstellen van zwangerschap en mogelijke postnatale depressie, zodra de mate van vaderbetrokkenheid hoog is (Levtov et al., 2015).

In het onderzoek van (Unicef, 2013) naar de situatie van kinderen en adolescenten op Aruba wordt aangegeven dat moeders extra belast zijn met de opvoeding van kinderen, doordat vaders niet betrokken zijn. Dit houdt in dat moeders op Aruba naast het huishouden en werk ook nog voor kinderen moeten zorgen. Er wordt dan ook geadviseerd om vaders meer te betrekken bij de zorg en opvoeding van het kind (Unicef, 2013). Dit geldt ook voor andere vrouwen zoals grootmoeders, tantes en dochters die regelmatig helpen in het huishouden en zorgen voor de kinderen (Groenewoud et al., 2010).

Daarentegen wanneer de vader juist betrokken is bij de opvoeding en zorg van het kind stelt het moeders vrij om meer te participeren op de arbeidsmarkt. Het stimuleert onder andere de carrièremogelijkheden en werkinkomen van moeders. De gelijkheid tussen mannen en vrouwen op de werkvloer en in huishoudens neemt dan toe. De verwachting is dat hierdoor het bruto nationaal inkomen van het land stijgt. Een hoge mate van vaderbetrokkenheid heeft dus ook voordelen in economisch opzicht (Levtov et al., 2015).

SAMENVATTING

In deze paragraaf zijn de invloeden van vaderbetrokkenheid beschreven. Allereerst is duidelijk geworden dat de mate van vaderbetrokkenheid veel invloed heeft op het kind. Vaderbetrokkenheid hangt bijvoorbeeld positief samen met de cognitieve en sociale ontwikkeling van kinderen en is een beschermende factor bij delinquentie en emotionele problematiek. Zo stimuleert vaderbetrokkenheid het cognitief functioneren van kinderen op een jonge leeftijd. Vooral in de communicatie met hun vader leren kinderen zich verbaal sterker te uiten. Een andere belangrijke invloed van vaderbetrokkenheid op het kind is dat het een beschermende factor is tegen emotionele problemen zoals depressiviteit en

onzekerheid. Wanneer de vader betrokken is zorgt dit ook voor een hogere supervisie waardoor jongeren minder snel delinquent worden. Wanneer vaders niet aanwezig zijn bij de opvoeding kan dit juist negatieve gevolgen hebben. Zo kan er parentificatie bij kinderen optreden. Kinderen in het gezin gaan dan de ouderrol vervullen die gemist wordt. Ook kunnen meisjes die zonder vader opgroeien seksueel gedrag op jonge leeftijd vertonen. Ten tweede heeft vaderbetrokkenheid ook invloed op de vader zelf. Vaders die betrokken zijn en een hechte relatie hebben voelen zich gelukkig en ervaren minder psychologische stress. Daarnaast zijn zij minder absent op werk en zijn zij meer productief. Ten slotte heeft vaderbetrokkenheid ook invloed hebben op de moeder van het kind. Bij een hoge mate van vaderbetrokkenheid zorgt dit voor minder kans op een postnatale depressie. Daarnaast wordt verwacht dat vrouwen minder belast worden in het huishouden en stimuleert het vrouwen tot participeren op de arbeidsmarkt.

Nu de belangrijkste en grootste invloeden en factoren in beeld zijn gebracht wordt in het volgende paragraaf de manieren beschreven om vaderbetrokkenheid te stimuleren.

Vaderbetrokkenheid versterken

Nu de inhoud, factoren en invloeden van vaderbetrokkenheid bekend zijn wordt er in deze paragraaf beschreven wat er gedaan kan worden om vaderbetrokkenheid te versterken. Hiermee wordt **deelvraag 4** 'Wat zijn manieren om de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind te versterken?' beantwoord.

Attitudeverandering

Een manier om vaderbetrokkenheid te versterken is door in te spelen op de attitude van betrokkenen. De attitude van een persoon is namelijk een voorspeller van gedrag (Aronson et al., 2011). Zo is in *factoren van vaderbetrokkenheid* genoemd dat een autoritatieve opvoedingsattitude van vaders en een positieve attitude van moeders ten opzichte van vaderbetrokkenheid, er voor zorgen dat de mate van vaderbetrokkenheid hoger is. Echter is het effect van de attitude als voorspeller van gedrag alleen onder specifieke omstandigheden (Aronson et al, 2011). De theorie van gepland gedrag beschrijft namelijk dat weloverwogen gedrag voorspelt kan worden door een bepaalde gedragsintentie. Deze gedragsintentie wordt beïnvloed door de attitude, subjectieve normen en ingeschatte controle over het gedrag van de persoon. Dit houdt in dat de opvattingen van de persoon zelf, van betrokkenen en de inschatting hoe makkelijk het gedrag vertoont kan worden, bepalen wat de gedragsintentie en uiteindelijk gedrag is (Aronson et al, 2011).

Attitudeverandering kan tot stand komen door persuasieve communicatie (Aronson et al., 2011). Persuasieve communicatie is een manier waarop een boodschap mensen probeert te

overtuigen in een bepaalde kwestie. Dit is vooral effectief bij een grote groep mensen (Aronson et al., 2011).

Yale Attitude Change Approach

Zo is er de Yale Attitude Change Approach waarvan de effectiviteit van persuasieve communicatie gebaseerd is op de boodschapper, boodschap en ontvanger. Deze theorie gaat er van uit dat de bron van de boodschap betrouwbaar en aantrekkelijk moet zijn. Dat de aard van de boodschap niet te direct is en tegenargumenten bevat die worden weerlegd door sterke argumenten. Ten slotte dient de boodschap toegespitst te zijn op de kenmerken van het publiek (Aronson et al., 2011).

Elaboration likelihood model

Daarnaast is er de elaboration likelihood model die meer gericht is op de route die de persuasieve communicatie aflegt. Zo is er de centrale route naar overtuiging die gebaseerd is op een gemotiveerd publiek. Dit houdt in dat de boodschap inhoudelijk sterk moet zijn met goed gemotiveerde argumenten. Is het publiek minder gemotiveerd dan wordt het publiek meer overtuigd door oppervlakkige kenmerken zoals tijdsduur van de boodschap en aantrekkelijkheid van de boodschapper. Dit wordt ook wel de perifere route naar overtuiging genoemd. De centrale route naar overtuiging resulteert echter tot een aanhoudende en duurzame attitudeverandering, terwijl de attitudeverandering van de perifere route oppervlakkig en van korte duur is (Aronson et al., 2011).

Model van Schwartz

Ook het model van Schwartz (1977) beschrijft dat er een aantal stappen zijn waaraan moet voldoen, wilt men door middel van attitudeverandering gedrag in gang zetten (Buunk & Veen, 1995). Zo moeten mensen beseffen dat de *toestand* noodzakelijk is. Dat door *concreet gedrag* iets aan het probleem gedaan kan worden. Dat betrokkenen *in staat* zijn om het probleem te verhelpen. Dat ze bewust worden dat zij deels *verantwoordelijk* zijn voor de toestand. Dat er (nieuwe) *normen en waarden geactiveerd* moeten worden. En als allerlaatste dat de *kosten en baten* goed tegen elkaar afwegen wilt men bijdragen (Buunk & Veen, 1995).

Voorlichting en campagnes

Volgens Aronson et al., (2011) worden de technieken uit deze theorieën veelvuldig gebruikt in campagnes, voorlichtingen en reclames gericht op attitude- en gedragsverandering en beïnvloeding. Een voorbeeld van een campagne gericht naar betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind is de in 1997 landelijke campagne 'Mannen erbij betrekken' van

SIRE. Deze campagne had als doel om de Nederlandse bevolking na te laten denken over de vaderrol bij de opvoeding en zorg van hun kinderen. De campagne wilde hierdoor de vaderbetrokkenheid stimuleren en de man-vrouw verhoudingen in zorgtaken aan de orde brengen. De campagne bestond onder andere uit een commercial die gebruik maakt van de uitspraken 'mannen zijn thuis net zo onmisbaar als op werk' en 'wie is toch die man die op zondag die altijd het vlees komt snijden'. De laatste slogan is daarna een veelgebruikte uitspraak geworden bij zowel de bevolking als de overheid (Sire, n.d.). Daarnaast vond er een 'vader van het jaar' verkiezing plaats. Kinderen konden rapportcijfers geven op taken zoals verhalen vertellen, spelen en grappen maken. De verkiezing had als doel om vaders die veel tijd met hun kinderen doorbrengen, ondanks dat ze veel weg zijn, te complimenteren (Trouw, 1998).

Gedragsverandering

Wereldwijd zijn er trainingen, vaderbetrokkenheid programma's en workshops met elementen van trainingen, die als doel hebben deze te versterken. Trainen is het gefundeerd en structureel stimuleren van verandering van gedrag, vaardigheden en overtuigingen. Dit kan gedaan worden door een koppeling van kennis, inzicht en oefeningen (de Galan, 2012). Aanvullend kan aangeleerd gedrag er ook voor zorgen dat eerdere attitudes bijgesteld worden, zodat deze overeenkomen met het nieuwe gedrag (Aronson et al., 2011). Echter veel van deze activiteiten zijn er echter geen systematische evaluaties gedaan om de effectiviteit van deze manieren te meten. Dit blijkt ook uit het onderzoek van Cowan, Pape-Cowan & Knox (2010) naar de effectiviteit van vaderbetrokkenheid programma's in de Verenigde Staten.

Supporting Father Involvement

Een vaderbetrokkenheid programma die wel getest is op zijn effectiviteit is het Supporting Father Involvement (SFI). Dit programma heeft als voornaamste doel een stimulans te zijn voor de vaderbetrokkenheid in de familie en de gezonde opvoeding van het kind. Daarnaast heeft het als doel kindermishandeling te voorkomen en ligt de nadruk op de bijdrage van vaders in de familie (Cowan et al., 2009; Cebc4cw, 2015). Het programma is intensief en duurt 16 weken met bijeenkomsten van twee uur.

Essentiële componenten

Het programma heeft een aantal essentiële componenten die de bovenstaande doelen waarborgen. Zo bestaat er een structurele onderdeel en een flexibele onderdeel tijdens de bijeenkomsten. Deze combinatie zorgt ervoor dat de trainers hun lesplan kunnen behouden en het theoretisch model kunnen toepassen in de praktijk om geplande doelen te behalen,

terwijl er ook ruimte is om persoonlijke specifieke kwesties van de groepen te bespreken. De interventie heeft dus een psycho-educatief en individueel niveau inclusief interactieoefeningen. Tijdens de interventie wordt tevens rekening gehouden met culturele achtergronden van deelnemers, door materiaal en taal aan te passen (Cowan et al., 2009; Cebc4cw, 2015).

Effect van SFI

Om het SFI-programma te testen op de effectiviteit op vaderbetrokkenheid, relatie met de moeder en het gedrag van het kind, is er onderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek bestond uit drie groepen; de ouderkoppel groep, de vadergroep en een controle groep bestaand uit vaders die eenmalig een drie uur durende bijeenkomst bijwoonden. De deelnemers zijn geselecteerd op basis van een aantal interviews en assessments. Daarnaast is er een pretest en posttest afgenomen omtrent demografische informatie, vader en kindrelatie, ouderschapsstress, opvoedingsstijl attitudes, kwaliteit en stabiliteit van partnerrelatie, conflict over straffen van het kind en gedragsproblemen van het kind. Dit is gedaan door vragenlijsten en observatie door video-opnames (Cowan et al., 2009; Cebc4cw, 2015).

Het resultaat van het onderzoek is dat er een significante toename is in zowel de vadergroep als de ouderkoppel groep betreft de betrokkenheid van de vader in de zorg van het kind en het groeiende vaderschapsgevoel. Het effect op het gedrag van de kinderen bleef stabiel in vergelijking met de controlegroep, waar bij de laatstgenoemde een consistente toename is in gedragsproblemen van het kind. De interventie zorgde ook voor een significante toename in de tevredenheid over de relatie met de partner in de partnergroep. In de vadergroep was er geen significant verband met de tevredenheid in relatie met de partner, terwijl de controlegroep zelfs een significante afname laat zien in dit aspect. Er wordt dan ook beschreven dat de interventie een therapeutisch effect heeft op de partnerrelatie. Ten slotte scoorde de SFI-interventie hoog in het behoudendheids score. Dit betekent dat er een grote kans is dat deelnemers het intensieve 16-weeksdurende programma voltooien (Cowan et al., 2009; Cebc4cw, 2015).

Beleid

Naast de bovenstaande manieren is het beleid op politiek en institutioneel niveau ook een manier om vaderbetrokkenheid te versterken. Zo geeft Levtov et al., (2015) in de sleutelpublicatie State of World's fathers van MenCare aan, dat beleid op politiek en institutioneel niveau aangepast moet worden zodat er meer ruimte ontstaat om vaderbetrokkenheid te versterken. Dit kan gedaan worden door vaders in meer rechten te voorzien zoals zwangerschapsverlof, omgangsregeling en het genereren van meer

onderzoek naar vaderbetrokkenheid. Ook werelds eerste hoogleraar in vaderschap Renske Keizer pleit voor een systeem waarin vaders meer rechten krijgen om betrokken te zijn bij de zorg en opvoeding van hun kind. Zij geeft aan voorbeeld te nemen aan het effectieve Scandinavisch model waar vaders langer zwangerschapsverlof krijgen. De verwachting is dan als meer vaders gaan zorgen, meer vrouwen deel kunnen nemen aan de arbeidsmarkt. Dit compenseert op langere termijn het economische verlies van de zorgende vaders. Voor elke vader is dan de mogelijkheid om meer betrokken te zijn ongeacht de financiële status (Nrcreader, 2014).

Aandachtspunten

Tijdens evaluaties van eerdere activiteiten om vaderbetrokkenheid te versterken zijn er een aantal verbeterpunten blootgelegd die de effectiviteit belemmerden. Bijvoorbeeld het personeel dat voornamelijk uit vrouwen bestond. Dit personeel kon zich beter identificeren met de moeders die deelnamen. Dit zorgde er voor dat communicatie tijdens de interventie vaker gericht was naar de moeders, terwijl vaders buitengesloten werden. Ook de culturele attitude dat vrouwen de voornaamste opvoeders waren werden door personeel en deelnemende gezinnen in stand gehouden. Ook waren er momenten dat het personeel de waarde van vaderbetrokkenheid niet wist waar te nemen en moeite hadden om vaders bij het programma te betrekken, omdat het programma gericht was op moeders (Tavecchio, 2015).

Vanuit deze punten is er een advies opgesteld om de effectiviteit van vaderbetrokkenheid programma's te vergroten.

- Allereerst is het belangrijk dat tijdens het eerste contact de nadruk moet liggen op het belang van vaderbetrokkenheid en het versterken hiervan. Dit moet gedaan worden door voornamelijk de positieve gevolgen van vaderbetrokkenheid te benoemen.
- Programma's, trainingen, workshops, voorlichtingen en groepsgesprekken over vaderbetrokkenheid dienen op een vader vriendelijk tijdstip plaats te vinden. Dit houdt in dat deze activiteiten 's avonds of in het weekend plaats moeten vinden, om de mogelijkheid tot deelname van vaders te vergroten.
- Bij het gebruik van vragenlijsten en beoordelingsformulieren over vaderbetrokkenheid dienen betrokken partijen zoals moeders, vaders en hulpverleners deze apart in te vullen. Daarnaast zijn er hedendaagse meetinstrumenten grotendeels te sterk gericht zijn op moeders. De meetinstrumenten voor vaders dienen dan ook specifiek ontwikkeld en toegepast te worden op vaders, waardoor de opvattingen en attitude betreft vaderbetrokkenheid zo valide mogelijk is.
- Het gebruik van een even zo niet merendeels mannelijke professionals is bevorderlijk voor een veilige en herkenbare leeromgeving voor vaders.

- Ook promotie en voorlichtingsmateriaal zoals folders, posters, afbeeldingen en beschrijvingen van vaders in nieuwsberichten helpt twijfelende vaders te overtuigen om deel te nemen aan activiteiten.

(Tavecchio, 2015)

Samenvatting

Er zijn een aantal manieren om vaderbetrokkenheid te versterken. Ten eerste kan er door persuasieve communicatie in voorlichtingen of campagnes ingespeeld worden op de attitude van betrokkenen ten opzichte vaderbetrokkenheid bij de opvoeding. Attitude kan namelijk een voorspeller zijn van gedrag. Zo beschrijven enkele theorieën en modellen hoe men kan inspelen op attitude om bepaald gedrag in gang te zetten. Zo zorgen sterke argumenten tijdens lezingen en toespraken bij een gemotiveerd publiek voor een duurzame attitudeverandering. Dit wordt ook wel de centrale route naar overtuiging genoemd. Ten tweede is training een manier waarop vaderbetrokkenheid kan versterken. Dit gebeurt door het gefundeerd en structureel stimuleren van gedragingen, vaardigheden en overtuigingen, op een manier dat kennis, inzicht en oefeningen gekoppeld worden. Een trainingsprogramma dat gericht is op het versterken op vaderbetrokkenheid is het Supporting Father Involvement (SFI) programma. Dit programma bevat essentiële componenten zoals psycho-educatieve en individuele gedeelte. SFI is overigens een van de weinige programma's die systematisch geëvalueerd is op effectiviteit. Uit deze test blijkt dat SFI zeer succesvol is bij het versterken van vaderbetrokkenheid bij vadersgroepen en ouderkoppel groepen. Bij de laatste genoemde zorgt het programma overigens voor een sterkere relatie tussen ouders. Om vaderbetrokkenheid goed te ondersteunen dienen volgens sleutelpublicaties en hoogleraar vaderschap het politiek beleid zo ingesteld te zijn dat hier ruimte voor is. Bijvoorbeeld in het verschaffen van meer rechten van vaderschap onder mannen, zoals langdurige zwangerschapsverlof. Ten slotte zijn er een aantal belangrijke aandachtspunten waar programma's voor vaderbetrokkenheid rekening mee dienen te houden. Zoals het toespitsen van programma's op vaders, inclusief het benadrukken van positieve invloeden van vaderbetrokkenheid.

4 Onderzoeksresultaten praktijkonderzoek

In dit hoofdstuk bevinden zich de resultaten uit het enquêteonderzoek. Hiermee worden **deelvraag 5** *'Wat is de attitude van vaders ten opzichte van de opvoeding van hun kind?'* en **deelvraag 6** *'Wat is de mate van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind en wat is hun behoefte hierbij?'*.

Resultaten attitude

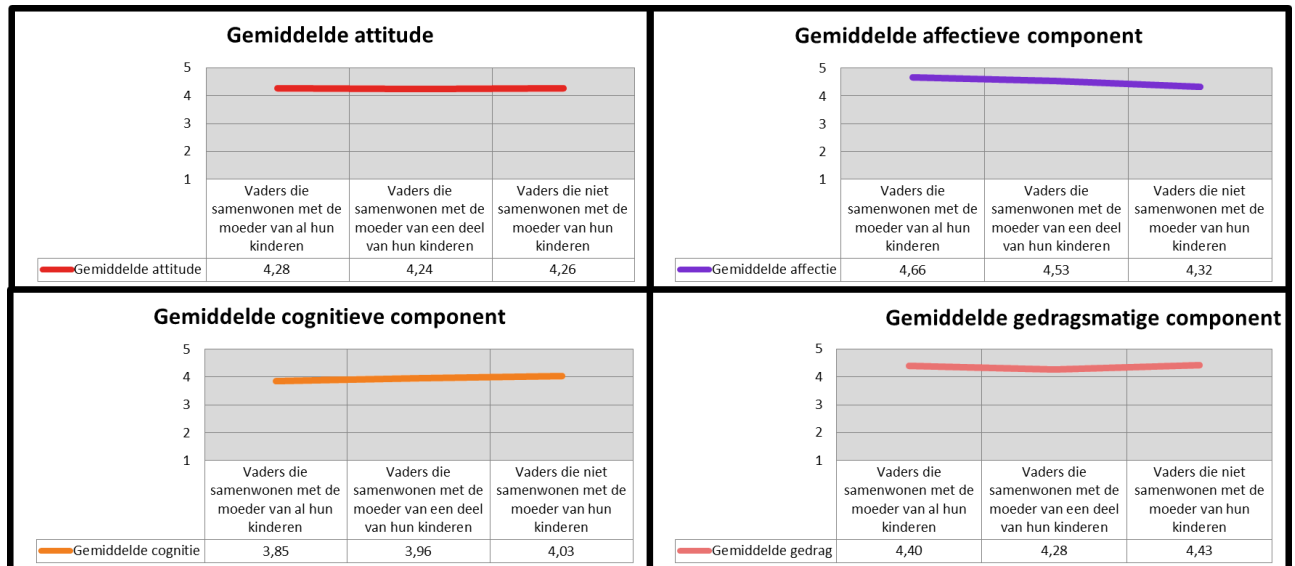
Hieronder worden de resultaten weergegeven van de attitude schalen. Deze resultaten beantwoorden **deelvraag 5** 'Wat is de attitude van vaders ten opzichte van de opvoeding van hun kind?'. Bij deze resultaten geldt dat een schaal betrouwbaar is als deze minimaal 0,600 scoort op de Cronbach's alpha (Verhoeven, 2011). Daarnaast staat onder elke tabel de interpretatie duiding van het gemiddelde.

17 Stellingen algehele attitude					
N	201				
Missing	0				
Cronbach's alpha	0,698				
Gemiddelde	4,27				
Mediaan	4,24				
Modus	4				
Standaard deviatie	0,349				
5 Stellingen affectie		6 Stellingen cognitie		6 Stellingen gedrag	
Ik voel me verantwoordelijk voor de opvoeding van mijn kind.		Vaders hebben een belangrijke corrigerende rol in de opvoeding.		Ik maak tijd vrij om met mijn kind te zijn.	
Ik voel me zeker over de opvoeding van mijn kind.		Betrokkenheid bepaalt of een vader goed is.		Ik troost mijn kind zodra hij/zij verdrietig is.	
Ik voel me betrokken bij de opvoeding van mijn kind.		Moeders zijn belangrijker in de opvoeding dan vaders.		Ik praat met mijn kind over zijn/haar gevoelens.	
Ik voel me afgewezen in de opvoeding van mijn kind.		Vrouwen bepalen de normen en waarden in de opvoeding.		Ik stimuleer mijn kind om zelfstandig te zijn.	
Ik voel me machteloos in de opvoeding van mijn kind.		Een corrigerende tik is onderdeel van de opvoeding.		Ik complimenteer mijn kind wanneer hij/zij iets goeds heeft gedaan.	
		Ik heb liever een zoon dan een dochter.		Ik leg mijn kind uit waarom hij/zij wel of niet iets mag doen.	
N	201	N	201	N	199
Missing	0	Missing	0	Missing	2
Cronbach's alpha	0,624	Cronbach's alpha	0,439	Cronbach's alpha	0,747
Gemiddelde	4,56	Gemiddelde	3,91	Gemiddelde	4,40
Mediaan	4,60	Mediaan	3,83	Mediaan	4,33
Modus	5	Modus	4	Modus	5
Standaard deviatie	0,505	Standaard deviatie	0,522	Standaard deviatie	0,440

Gemiddelde: 1= heel negatieve attitude, 2= negatieve attitude, 3= neutrale attitude, 4= positieve attitude, 5= heel positieve attitude.

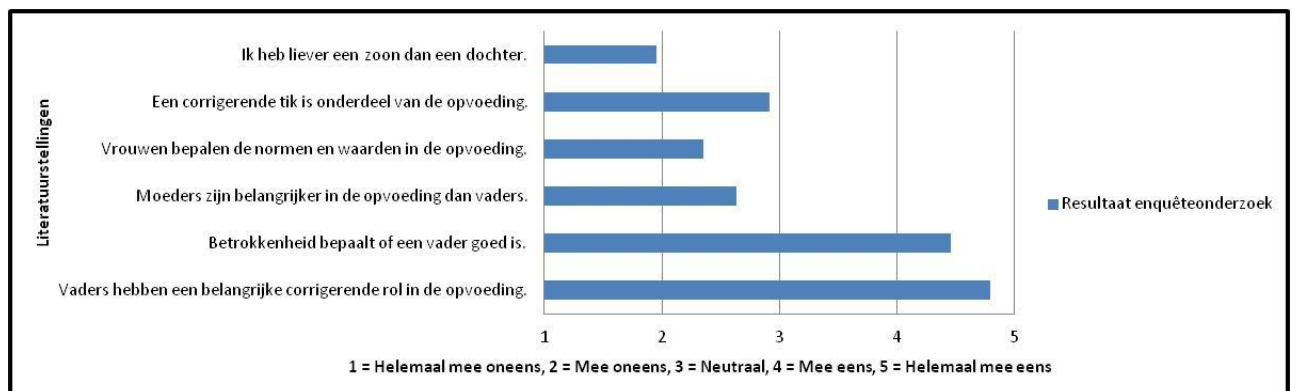
Verskil in attitude tussen vaders

In de grafieken hieronder worden de verschillen in de gemiddelde attitudes tussen vaders die samen wonen met de moeder van de kinderen, samenwonen met de moeder van een deel van de kinderen en vaders die niet samenwonen met de moeder van de kinderen weergegeven.



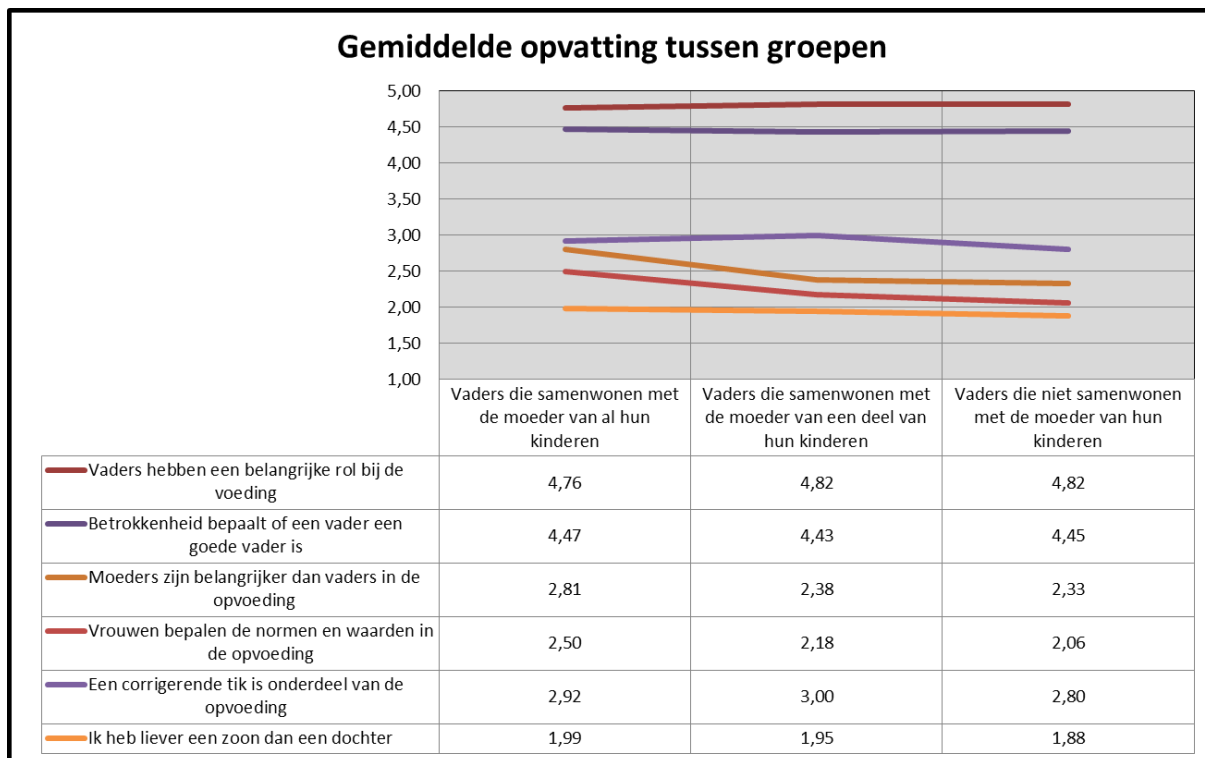
Gemiddelde: 1= heel negatieve attitude, 2= negatieve attitude, 3= neutrale attitude, 4= positieve attitude, 5= heel positieve attitude.

Gemiddelde in opvattingen



Verskil in opvattingen tussen vader

In de grafieken hieronder worden de verschillen in de gemiddelde opvattingen tussen vaders die samen wonen met de moeder van de kinderen, samenwonen met de moeder van een deel van de kinderen en vaders die niet samenwonen met de moeder van de kinderen weergegeven.



Gemiddelde: 1= helemaal mee oneens, 2= mee oneens, 3= neutraal, 4= mee eens, 5= helemaal mee eens.

Resultaten mate van vaderbetrokkenheid

Hieronder bevinden zich de resultaten van de schalen van de mate van betrokkenheid bij de opvoeding van het kind. Deze resultaten dragen bij aan het beantwoorden van **deelvraag 6** 'Wat is de mate van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind en wat is hun behoefte hierbij?' Ook hier geldt dat een minimale Cronbach's alpha van 0,600 als betrouwbaar wordt gezien. Verder bevindt zich onder elke schaal de interpretatie duiding van het gemiddelde.

6 Stellingen kwaliteit	
Ik maak tijd vrij om met mijn kind te zijn.	
Ik troost mijn kind zodra hij/zij verdrietig is.	
Ik praat met mijn kind over zijn/haar gevoelens.	
Ik stimuleer mijn kind om zelfstandig te zijn.	
Ik complimenteer mijn kind wanneer hij/zij iets goeds heeft gedaan.	
Ik leg mijn kind uit waarom hij/zij wel of niet iets mag doen.	
N	199
Missing	2
Cronbach's alpha	0,747

Gemiddelde	4,40
Mediaan	4,33
Modus	5
Standaard deviatie	0,440

Gemiddelde: 1= niet betrokken, 2= weinig betrokken, 3 = matig betrokken, 4= betrokken, 5= heel betrokken.

10 Stellingen autoritatieve ouderrol	
Ik laat mijn kind zijn/haar problemen zelf oplossen.	
Ik stimuleer mijn kind om zelfstandig te zijn.	
Mijn kind mag mij tegenspreken.	
Mijn kind mag boos op mij zijn.	
Ik leg mijn kind uit waarom hij/zij wel of niet iets mag doen.	
Ik zorg dat mijn kind niet oververmoeid raakt.	
Als mijn kind ongehoorzaam is geef ik hem / haar een corrigerende tik.	
Ik leer mijn kind altijd controle te houden over zijn/haar gevoelens.	
Ik bepaal wat mijn kind doet.	
Ik eis dat mijn kind zijn/haar best doet.	
N	199
Missing	2
Cronbach's alpha	0,355
Gemiddelde	3,29
Mediaan	3,30
Modus	3
Standaard deviatie	0,372

Gemiddelde: 1= niet autoritatief , 2= weinig autoritatief, 3= matig autoritatief, 4= autoritatief, 5= heel autoritatief.

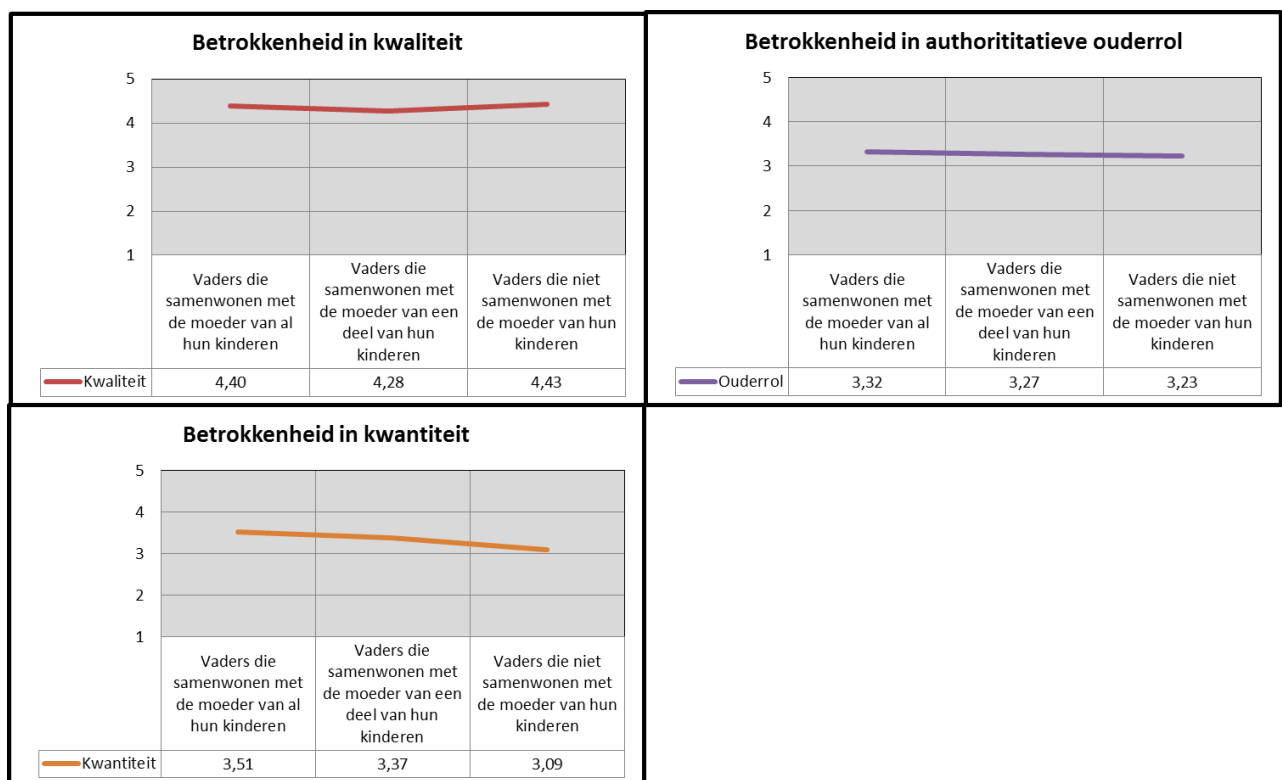
10 Stellingen betrokkenheid in kwantiteit	
Ik zie mijn kind	
Ik praat met mijn kind	
Ik maak grapjes met mijn kind	
Ik knuffel met mijn kind	
Ik eet samen met mijn kind	
Ik bereid een maaltijd voor mijn kind	
Ik lees samen met mijn kind	

Ik speel met mijn kind	
Ik help mijn kind met zijn/haar huiswerk	
Ik breng of haal mijn kind van school / de kinderopvang	
N	199
Missing	2
Cronbach's alpha	0,858
Gemiddelde	3,39
Mediaan	3,50
Modus	4
Standaard deviatie	0,595

Gemiddelde: 1= niet betrokken, 2= weinig betrokken, 3 = betrokken, 4= heel betrokken

Verschil in mate van betrokkenheid tussen vaders

In de grafieken hieronder worden de verschillen in de mate van betrokkenheid tussen vaders die samen wonen met de moeder van de kinderen, samenwonen met de moeder van een deel van de kinderen en vaders die niet samenwonen met de moeder van de kinderen weergegeven.



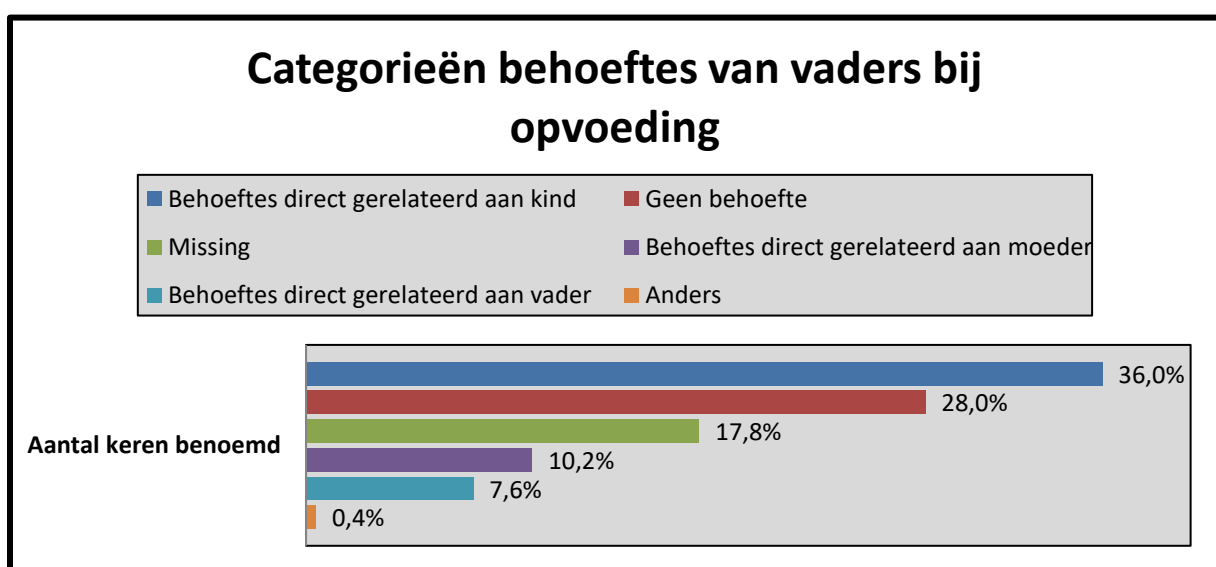
Gemiddelde kwaliteit: 1= niet betrokken, 2= weinig betrokken, 3 = matig betrokken, 4= betrokken, 5= heel betrokken.

Gemiddelde autoritairatieve ouderrol: 1= niet autoritairatief , 2= weinig autoritairatief, 3= matig autoritairatief, 4= autoritairatief, 5= heel autoritairatief.

Gemiddelde kwantiteit: 1= niet betrokken, 2= weinig betrokken, 3 = betrokken, 4= heel betrokken.

Resultaten behoeftes

Hieronder worden de resultaten van de behoeftes weergegeven. Deze resultaten dragen bij aan de beantwoording van **deelvraag 6** 'Wat is de mate van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind en wat is hun behoefte hierbij?'. Allereerst zijn alle behoeftes gecategoriseerd in zes groepen en samengevoegd in een grafiek. Het aantal behoeftes in categorieën worden weergegeven in percentages. Vervolgens wordt in het tabel eronder het aantal afzonderlijke behoeftes zijn benoemd in getallen.



Categorie	Behoefte omschrijving zoals ingevuld door respondenten	Aantal keren benoemd
Direct gerelateerd aan kind	Meer tijd door brengen met kind(eren)	35
	Hechtere band met kind(eren)	20
	Meer geld of kinderbijslag	9
	Dat mijn kind minder bezig is met elektronica	4
	Dichter bij kind(eren) wonen	2
	Mijn kind meer helpen met zijn opleiding	2
	Samenwonen met mijn kind(eren)	2
	Meer normen en waarden	2
	Meer betrokken bij de opvoeding van mijn kind(eren)	1
	Veiligheid	1
	Meer sporten met mijn kind(eren)	1
	Speelvoorzieningen voor kind(eren)	1
	Dat mijn kind(eren) meer karakter toont	1
	Geen behoefte	Geen

	NVT	10
Missing	Niks ingevuld	40
Direct gerelateerd aan moeder	Betere relatie met moeder	19
	Dat de moeder van mijn kind(eren) een betere relatie heeft met mijn kind(eren)	3
	Ik wil nooit meer de moeder van mijn kind zien	1
Direct gerelateerd aan vader	Meer tijd voor mijzelf	7
	Minder tijd op het werk doorbrengen	2
	Dat mijn kind meer luistert naar mij	2
	Meer balans brengen tussen tijd op mijn werk en prive tijd	1
	Begeleiding bij emotionele steun van mijn kind	1
	Meer grip op invloeden van buitenaf op mijn kind (peer pressure)	1
	Dat mijn kind zijn master degree behaalt	1
	Regelmaat	1
	Dat ik mijn kind beter kan motiveren	1
Anders	Dat kinderen bezig zullen zijn met godsdienst	1

Nu de zowel de resultaten van het literatuur- en praktijkonderzoek bekend zijn kunnen de conclusies worden getrokken. Deze worden weergegeven in het volgende hoofdstuk samen met de aanbevelingen en discussie van het onderzoek.

5 Conclusie

De aanleiding van dit onderzoek was dat Telefon Pa Hubentud niet wist hoe zij vaderbetrokkenheid op Aruba konden versterken. Dit kwam doordat er voor dit onderzoek nauwelijks onderzoek gedaan is op Aruba naar deze vaders. Dit werd nodig geacht aangezien vaders op Aruba minder betrokken lijken te zijn bij de opvoeding van hun kind (Groenewoud et al, 2010; Unicef, 2013). Voor dit onderzoek luidt dan ook de hoofdvraag: *‘Op welke manier kan de betrokkenheid van vaders op Aruba bij de opvoeding van hun kind versterkt worden?’*. Door middel van literatuur- en praktijkonderzoek, zijn *de inhoud van vaderschap op Aruba, de factoren en invloeden van vaderbetrokkenheid, de manieren waarop vaderbetrokkenheid versterkt kan worden, de attitude, mate van betrokkenheid en de behoeftes van vaders op Aruba* onderzocht. Hiermee kunnen conclusies worden getrokken om zo tot een gefundeerd en toegepaste beroepsproduct te komen om vaderbetrokkenheid op Aruba te versterken.

Allereerst zullen alle deelvragen op een rij worden gezet en worden beantwoordt. Door deze onderzoeksresultaten wordt ook de hoofdvraag beantwoordt. Vervolgens zal in de paragraaf

discussie het onderzoek kritisch worden bekeken om daarna aanbevelingen te doen voor vervolg onderzoeken. Ten slotte

Beantwoording deelvragen

Deelvraag 1 luidde: *'Wat houdt vaderschap op Aruba in?'*. Uit literatuuronderzoek blijkt dat vaderschap op Aruba traditiegetrouw verbonden is aan de rol van kostwinner (Groenewoud et al., 2010). Dit komt overeen met wetenschappelijke onderzoeken over de vroegere rol van westerse vaders (Williams, 2008; Feldman, 2011). Echter geeft onderzoek in Verenigde Staten aan dat vaders van deze tijd een goede vader beoordelen op een hoge mate van betrokkenheid bij de opvoeding (Williams, 2008). Moeders op Aruba zijn er echter van overtuigd dat vaders op Aruba deze betrokkenheid niet tonen (Groenewoud et al., 2010). Het slechte imago van moeders over vaders op Aruba komt voort uit de geschiedenis dat vaders op het eiland vroeger maar moeilijk de kostwinner rol konden vervullen (Groenewoud et al., 2010). Moeders op Aruba vinden dan ook dat naast financiële ondersteuning vaders ook de verantwoordelijk moeten nemen om meer betrokken te zijn bij de zorg en opvoeding van het kind (Groenewoud et al., 2010). Daarentegen zien zij zichzelf wel als hoofdopvoeder. Zij bepalen de normen en waarden en staan in de rol van poortwachter, de invloed van vaders bij de opvoeding stilaan toe (Groenewoud et al., 2010). Wanneer vaders wel aanwezig zijn bij de opvoeding, geven zij aan dat vaders een corrigerende rol hebben waarbij een corrigerende tik regelmatig voor komt (Groenewoud et al., 2010).

Deelvraag 2 luidde: *'Welke factoren spelen een rol in de mate van betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind'*. Uit literatuuronderzoek kan geconcludeerd worden dat moeders van de kinderen de grootste factor zijn in de mate van vaderbetrokkenheid. Met name de rol van en relatie met moeders zijn belangrijk voor vaderbetrokkenheid (Allen & Daly, 2007; Formoso et al., 2007; Schoppe-Sullivan et al., 2008). Zo is de attitude van moeders ten opzichte van de vaderrol bij de opvoeding een grotere voorspeller van vaderbetrokkenheid dan de attitude van vaders zelf (McBride et al; 2005). Dit betekent dat wanneer moeders een positieve attitude hebben ten opzichte van de vaderrol bij de opvoeding en dus ondersteunend en bemoedigend zijn, dit niet alleen de positieve attitude van de vader versterkt maar ook de vaderbetrokkenheid (Schoppe-Sullivan et al., 2008). Andersom versterkt een negatieve attitude van de moeder ook de negatieve attitude van vaders (Sary & Turnip, 2015). Door deze invloedrijke rol worden moeders ook wel poortwachters van de opvoeding genoemd (Schoppe-Sullivan, 2008; Tavecchio; 2015). Dit geldt ook voor moeders op Aruba die vanuit een matrifocale cultuur aan het hoofd staan van het huishouden en opvoeding (Groenewoud et al., 2010). Aansluitend is ook de attitude van vaders belangrijk voor de vaderbetrokkenheid. Vooral een autoritatieve attitude zorgt dat

vaders een autoritatieve opvoedingsstijl hanteren (Gaertner et al., 2007). Dit houdt in dat het geloof in een ondersteunende, begripvolle en betrokken opvoeding ervoor zorgt dat de vader dit ook in zijn opvoedingsgedrag vertoont.

Deelvraag 3 luidde: *'Wat zijn de invloeden van de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kind?'*. Uit literatuuronderzoek kan geconcludeerd worden dat de mate van vaderbetrokkenheid in eerste plaats grote invloed heeft op het kind. Doordat vaders betrokken zijn bij de opvoeding zorgt dit, afzonderlijk van moeders, voor een stimulans in de cognitieve en sociale ontwikkeling van het kind (Levtov et al., 2015). Vaders zijn anders dan moeders in de communicatie met het kind veel gevarieerder. Zo leert een kind van wie de vader betrokken is, naast een grotere woordenschat ook beredeneerd te praten (Rowe et al., 2004). Vaders zijn als traditionele vertegenwoordiger van families in de samenleving ook als sociale voorbeeld belangrijk. Kinderen tonen pro-sociaal gedrag zoals het aangaan van relaties en het delen van gevoelens en gedachten met anderen, wanneer vaders positief betrokken zijn (Stolz et al., 2005). Naast deze stimulerende invloeden kan ook geconcludeerd worden dat vaderbetrokkenheid een beschermende factor is in emotionele problematiek zoals depressiviteit en onzekerheid (Sarkadi et al., 2008; Levtov et al., 2015). Ook delinquentie komt minder vaak voor bij kinderen van betrokken vaders. Deze vaders zorgen met name hun supervisie dat gedrag van kinderen gecontroleerd wordt (Mendle et al., 2007). Bij afwezigheid van warmte aandacht leidt dit dan ook in beperkte sociale vaardigheden en attitudes betreft relaties met anderen. Dit geldt ook voor meisjes die vooral op vroege leeftijd seksueel gedrag vertonen (Van Brummen-Girigori & Buunk, 2016). Naast de invloeden op het kind hebben ook moeders en vaders zelf baat bij vaderbetrokkenheid. Een hogere mate van levensgeluk en productiviteit op werk wordt aangegeven door betrokken vaders (Levtov et al., 2015). Daarnaast zorgt een betrokken vader er direct voor dat moeders minder belast worden en dus de ruimte ontstaat dat moeders meer gaan participeren op de arbeidsmarkt (Unicef, 2013; Nrcreader, 2015). Hierdoor stijgt de gelijkheid tussen man en vrouw in huishoudens en op de arbeidsmarkt (Levtov et al., 2015).

Deelvraag 4 luidde: *'Wat zijn manieren om de betrokkenheid van vader bij de opvoeding van hun kind te versterken?'*. Uit literatuuronderzoek kan geconcludeerd worden dat door een combinatie van voorlichting en training vaderbetrokkenheid versterkt kan worden. Allereerst blijkt namelijk dat mensen bereid zijn om gedrag te veranderen als zij overtuigd worden dat zij iets kunnen doen aan het probleem (Buunk & Veen, 1995; Aronson et al., 2011). Deze attitudeverandering is belangrijk omdat dit een voorspeller kan zijn in gedrag (Aronson et al., 2011). Door betrokken partijen te overtuigen van het belang van vaderbetrokkenheid, zullen zij dus gemotiveerd worden om deze te versterken. Hier gaat het om vaders, moeders en beleidsbepalers. De manier om dit te doen is door persuasieve communicatie, waarbij de

communicatie zowel aantrekkelijk als inhoudelijk sterk moet zijn. Volgens het elaboration likelihood model bereikt men via de centrale en perifere route van overtuigingen, betrokkenen die gemotiveerd zijn in vaderbetrokkenheid te versterken en betrokkenen die nog overtuigd moeten worden. Een combinatie van deze twee routes is dan ook gewenst voor attitudeverandering bij een grote doelgroep met verschillende belangen in vaderbetrokkenheid (Aronson et al., 2011). Een manier om persuasieve communicatie tot stand te brengen is dus door middel van voorlichting en campagne (Aronson et al., 2011). Ten tweede is naast het aanwakken van motivatie en het inspelen op attitude ook het trainen van gedragsvaardigheden een manier om vaderbetrokkenheid te versterken. Het Supporting Father Involvement programma is hierin effectief. In dit programma zijn trainingselementen verwerkt waarin psycho-educatieve, individuele gecombineerd worden met oefeningen (Cowan et al., 2009; Cebc4cw, 2015). Volgens de Galan (2012) zijn de combinatie kennis, inzicht en oefeningen hierbij dan ook essentieel voor het aanleren van nieuw gedrag. Dit blijkt dan ook uit de effectiviteit van het SFI-programma op vaderbetrokkenheid en relatie tussen ouders (Cebc4cw, 2015). Ten derde kan geconcludeerd worden dat beleid op politiek en institutioneel niveau nodig is om vaderbetrokkenheid te ondersteunen (Levtov et al., 2015; Nrcreader, 2015; Tavecchio, 2015). In landen waar vaders meer ruimte krijgen om betrokken te zijn stijgt ook daadwerkelijk de vaderbetrokkenheid (Nrcreader, 2015). Ten slotte zijn voor vaderbetrokkenheid programma's enkele aandachtspunten die de deelname en effectiviteit verhogen. Bij het implementeren van vaderbetrokkenheid programma's moet namelijk rekening gehouden worden met een vadervriendelijk tijdstip en dient in eerste plaats de positieve gevolgen van vaderbetrokkenheid te worden belicht (Tavecchio, 2015). Daarnaast zorgt goede vertegenwoordigde mannelijke professionals voor een bevorderlijke sfeer in vaderbetrokkenheid programma's (Tavecchio, 2015).

Deelvraag 5 luidde: *'Wat is de attitude van vaders op Aruba ten opzichte van de opvoeding van hun kind'*. Uit het enquêteonderzoek kan geconcludeerd worden dat de attitude ten opzichte van de opvoeding, van vaders op Aruba in dit onderzoek positief is. Zij geven bijvoorbeeld aan dat zij een positief gevoel hebben bij de opvoeding. Dit betekent dat vaders in dit onderzoek zich over het algemeen verantwoordelijk, zeker en betrokken voelen bij de opvoeding van hun kind. Ook op het gedragsmatige component van attitude scoort de gemiddelde vader op Aruba in dit enquêteonderzoek weer positief. Dit geeft aan dat vaders in dit onderzoek over het algemeen tijd vrij maken om met het kind te zijn, troost bieden bij verdriet, praten over het kind zijn/haar gevoelens, voor uitleg vatbaar zijn, het kind stimuleren in zelfstandigheid en complimenteus zijn bij goed gedrag. Op het cognitieve component is het gemiddelde van vaders op Aruba iets minder. Hier hebben ze neutrale tot

positieve opvattingen over de opvoeding. Alhoewel de cognitieve component schaal in tegenstelling tot zijn voorgangers niet betrouwbaar is zijn deze stellingen nader belicht. De opvattingen over de vaderrol en vadergedrag die uit de literatuur komen zijn hier voorgesteld aan de vaders op Aruba. De belangrijkste meningen hier zijn dat zij oneens zijn over de opvatting dat moeders belangrijker zijn dan vaders in de opvoeding en dat moeders de normen en waarden van de opvoeding bepalen. Wel zijn vaders in dit onderzoek er helemaal mee eens dat betrokkenheid bij de opvoeding bepaalt of een vader goed is. En dat vaders belangrijke corrigerende rol vervullen in de opvoeding. Opvallend is dat zij oneens tot neutraal zijn dat een corrigerende tik een onderdeel is in de opvoeding terwijl literatuur aangeeft dat fysiek straffen met regelmaat voortkomt in de Arubaanse opvoeding. Ten slotte geven vaders aan dat zij helemaal oneens tot oneens zijn met de stellingen dat zij liever een zoon hebben dan dochters.

Het verschil tussen vaders die samenwonen met de moeder van het kind, samenwonen met de moeder van een deel van zijn kinderen en die niet samenwonen met de moeder van het kind, verschilt nauwelijks. Deze groepen scoren alle drie positief op de gemiddelde attitude. Bij de affectieve component van attitude scoren zij overigens ook positief. Wel is hier van vaders die samenwonen met de moeder van het kind tot helemaal niet een lichtelijke daling van decimalen. Op het cognitieve component is hier juist een lichtelijk stijging van decimalen tot vaders die niet samen wonen met de moeder van het kind. Allerlaatste is op het gedragsmatige component een kleine knak te zien waar vaders die deels samenwonen met de moeder van het kind in decimalen minder positief scoren dan vaders die samenwonen met moeder van het kind en vaders die niet samenwonen met de moeder van het kind.

Deelvraag 6 luidde: *‘Wat is de mate van betrokkenheid van vaders op Aruba bij de opvoeding van hun kind en waar hebben ze hier behoefte aan?’*. Uit het enquêteonderzoek kan geconcludeerd worden dat vaders op Aruba in kwalitatief betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind. Dit houdt in dat zij bijvoorbeeld zorgen, warm, sensitief en vriendelijk zijn in de opvoeding . Zij maken bijvoorbeeld tijd vrij om met het kind samen te zijn en praten met het kind over haar en zijn gevoelens. Daarnaast zijn de vaders in dit onderzoek matig autoritair. Dit houdt in dat zij matig gericht zijn in een verantwoordelijke, ondersteunende, autoritaire en bemoedigende rol. Op de schaal van kwantitatieve betrokkenheid scoren de vaders gemiddeld betrokken. Dit houdt in dat vaders op Aruba in dit onderzoek tijd stoppen in hun betrokkenheid.

Uit dit enquêteonderzoek kan ook geconcludeerd worden dat met 54, 2% meer dan de helft van de respondenten aangeeft dat zij behoeftes hebben bij de opvoeding van hun kind. Zij hebben vooral behoeftes die direct aan het kind gerelateerd zijn (36%). Dit houdt in dat zij

vooral meer tijd met het kind willen doorbrengen (35 keer benoemd) en een hechtere band willen (20 keer benoemd). Daarnaast zijn er behoeftes die gerelateerd zijn aan de moeder van het kind (10,2%). Vaders zien graag de relatie met de moeder van het kind verbeteren (19 keer benoemd). Enkele behoeftes die minder naar voren komen zijn meer geld of kinderbijslag (9 keer benoemd) en meer tijd voor henzelf (7 keer benoemd). Iets minder dan de helft gaf aan geen behoefte te hebben bij de behoefte bij de opvoeding van het kind (45,8 %).

Vaderbetrokkenheid is in eerste plaats namelijk van groot belang in de ontwikkeling van kinderen. Het bevordert de cognitieve en sociale ontwikkeling en is een beschermende factor tegen zowel emotionele- en gedragsproblemen. Zo presteren kinderen van wie de vader betrokken is goed in het onderwijs, gaan zij gezonde relaties aan met anderen en voelen zich over het algemeen veilig gehecht. Daarnaast voelen zij zich zeker en is de kans kleiner dat zij delinquent gedrag vertonen. Daarnaast hebben ook moeders en vaders zelf baat bij een goede betrokkenheid. Het zorgt ervoor dat de opvoeding minder zwaar wordt voor moeders en het stimuleert de gelijkheid tussen man en vrouw in zowel huishoudens als op de arbeidsmarkt. Daarnaast geven vaders die betrokken zijn een hogere levenstrevedenheid aan.

Beantwoording hoofdvraag

De hoofdvraag van dit onderzoek luidde *'Op welke manier kan de betrokkenheid van vaders op Aruba bij de opvoeding van hun kind versterkt worden?'*.

Door de beantwoording van de deelvragen door middel van literatuur- en praktijkonderzoek kan antwoord worden gegeven op de hoofdvraag. De manier waarop vaderbetrokkenheid op Aruba versterkt kan worden is momenteel een combinatie van onderzoek, beleid, bewustwording, attitude- en gedragsverandering omtrent vaderbetrokkenheid op Aruba. Dit wordt geadviseerd omdat er geconcludeerd is dat er weinig van deze manieren bekend zijn die specifiek zijn gericht op het gedrag en attitude bij de opvoeding van vaders op Aruba. Met dit onderzoek is dan ook de eerste stap gezet om de kenmerken van vaderbetrokkenheid op Aruba in beeld te brengen. Deze resultaten komen grotendeels niet overeen met wat er vooraf bekend was over Arubaanse vaders in de literatuur.

Uit dit onderzoek blijkt namelijk dat vaders op Aruba over het algemeen een positieve attitude hebben bij de opvoeding van het kind en dat zij zowel kwalitatief als kwantitatief betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind. Zij voelen zich verantwoordelijk, maken tijd vrij voor hun kind en vinden moeders niet belangrijker dan henzelf bij de opvoeding. Dit is in tegenstelling tot de summier informatie over vaderbetrokkenheid op Aruba in de literatuur

bijvoorbeeld van Unicef (2013) en Groenewoud et al., (2010). In het laatstgenoemde onderzoek hebben vooral moeders op Aruba een negatieve attitude ten opzichte van de betrokkenheid van vaders op Aruba. Zij geven juist aan dat vaders onverantwoordelijk zijn en meer betrokken kunnen zijn. Dit verschil kan mogelijk een pijnpunt zijn de mate van vaderbetrokkenheid op Aruba en de perceptie hiervan.

Want juist deze attitude van zowel vaders maar voornamelijk moeders blijkt een grote invloed te zijn op de attitude en gedrag van vaders bij de opvoeding. Hoe meer ondersteunend, bemoedigend en positief de moeder is ten opzichte van de betrokkenheid van de vaderrol des te meer vaders betrokken zullen zijn. Zij voelen zich dan zekerder en competent in hun rol als opvoeder. Echter lijkt de vrouwencultuur op Aruba deze vaderbetrokkenheid te remmen. Moeders zijn ervan overtuigd dat zij de hoofdopvoeders zijn, de normen en waarden bepalen bij de opvoeding en laten als 'poortwachter' de invloed van vaders maar beetje bij beetje toe. Daarnaast geven zij aan dat er meer op beleid moet gebeuren om vaders te verplichten hun verantwoordelijkheid te nemen. Een aantal vaders in dit onderzoek geeft dan ook aan behoefte te hebben aan een betere relatie met de moeder van het kind.

Met een andere beredenering wordt de roep om beleid op vaderbetrokkenheid ondersteund door Levtov et al., (2015). Levtov et al., (2015) geeft aan dat wereldwijd op politiek en institutioneel niveau vaderbetrokkenheid ondersteund moet worden door ruimte te bieden in vorm van meer rechten voor de vader op het gebied van omgangsregelingen, zwangerschapsverlof en verzamelen van meer onderzoeksdata. Ook vaders in die onderzoek geven aan behoeftes te hebben die direct gerelateerd zijn aan het kind. Deze behoefte haalt dan ook met 36,4% het hoogste percentage. Zij willen vooral meer tijd doorbrengen en een hechtere band met het kind.

Advies

Met de positieve attitude ten opzichte van de opvoeding, het berokkengedrag van vaders in dit onderzoek is er een tegengeluid. Het advies aan Telefon Pa Hubentud is dan ook om een voorlichting te geven aan de hand van de resultaten uit dit onderzoeksrapport. Hiermee kan grote draagvlak en bewustwording ontstaan voor en over vaderbetrokkenheid. Een voorlichting zal dan ook een stimulans moeten zijn in het opzetten van meer beleid, onderzoeken, programma's, voorlichtingen, trainingen en workshops op Aruba. Dit wordt nodig geacht aangezien dit te weinig gebeurt om vaderbetrokkenheid daadwerkelijk te versterken.

Want ondanks vaders in dit onderzoek betrokken zijn bij de opvoeding, geeft meer dan de helft aan behoeftes te hebben bij de opvoeding van het kind. Hierbij is met de tegenstellingen en geringe informatie uit de literatuur genoeg ruimte om vaderbetrokkenheid op Aruba meer te onderzoeken en te ondersteunen. Dit is belangrijk omdat ook geconcludeerd is dat vaderbetrokkenheid van groot belang is bij de ontwikkeling van kinderen. Maar ook voor het welzijn van hun moeders en vaders zelf. Vaderbetrokkenheid bevordert bijvoorbeeld cognitieve en sociale ontwikkeling van kinderen en is een beschermende factor tegen zowel emotionele- en gedragsproblemen. Het zorgt er ook voor dat de opvoeding minder zwaar wordt voor moeders en het stimuleert de gelijkheid tussen man en vrouw in zowel huishoudens als op de arbeidsmarkt. Ten slotte maakt een hechte band met hun kinderen vaders gelukkig en zelfverzekerd.

Deze voorlichting dient dan ook belanghebbenden, betrokkenen, beleidsbepalers en medewerkers die te maken hebben met vadergerelateerde problematiek en vraagstukken, te overtuigen van de noodzaak om meer te doen aan vaderbetrokkenheid. Dit zijn in eerste plaats: Ministerie van Onderwijs en Gezin, Ministerie van Sociale Zaken, Jeugd en Arbeid, Ministerie van Volksgezondheid, Wit-Gele Kruis, Bureau Sostenemi, Fundacion Hende Homber, Fundacion Pa Nos Muchanan, Dienst Burgelijke Stand en Bevolkingsregisters en natuurlijk vaders en moeders op Aruba.

Aan de hand van dit onderzoek zal dan ook een adviesrapport worden geschreven aan Telefon Pa Hubentud, hoe zij de voorlichting kunnen implementeren. Er wordt onder andere beschreven welke locatie en tijdstip de voorlichting plaats moet vinden, welke mediakanalen benaderd kunnen worden, welke technieken er gebruikt kunnen worden om de doelgroep te overtuigen en hoe de onderzoeksresultaten belicht moeten worden.

Discussie

In deze paragraaf wordt het onderzoek kritisch bekeken en wordt op basis hiervan aanbevelingen gedaan voor een vervolg onderzoek.

Aantal respondenten

Eerder benoemd in de onderzoeksmethode is dat het steekproef aantal van 370 respondenten niet is behaald. Hierdoor kan er niet gegeneraliseerd worden naar het vaststaande cijfer van 9.926 vaders op Aruba. De vaderpopulatie valt zeer waarschijnlijk nog hoger uit maar doordat de vaderpopulatie niet te achterhalen was is er een steekproef getrokken op de cijfers die bekend waren. Uiteindelijk hebben 206 vaders deelgenomen aan het enquêteonderzoek, waarvan 5 vaders afvielen doordat zij niet ingeschreven stonden op Aruba en de inleverdatum verstreken was. Echter is op basis van de 201 respondenten een

waarneembare trend te zien in attitude ten opzichte van de opvoeding en de mate van vaderbetrokkenheid. Maar er kan uiteraard niet van uitgegaan worden dat de onderzoeksresultaten representatief zijn voor alle vaders op Aruba. Hier is dan ook rekening mee gehouden in de conclusie.

Wijze van uitvoering

Tijdens het onderzoek is allereerst geprobeerd om in de 8 regio's van Aruba systematisch te enquêteren. Echter zijn de scheidslijnen van deze regio's moeilijk te interpreteren. Hierbij komt nog het gegeven dat huisnummering niet altijd op volgorde is. Veel huizen zijn ook omheind en losstaand waardoor het lastig is om huis aan huis te enquêteren. Overigens waren regelmatig mensen niet thuis. Deze bevindingen komen deels overeen met een ander recentelijk onderzoek op Aruba (Amigoe, 2016). Daarnaast was door het warme klimaat moeilijk om overdag op straat te enquêteren. Er is toen besloten om grote netwerken te benaderen waar vaders werken. Zo is het een gegeven dat veel vaders in het onderzoek werkzaam zijn. Hierdoor zijn vooral vaders die niet werkzaam zijn uitgesloten. Dit geldt ook voor vaders die niet gemotiveerd zijn om deel te nemen maar wel belangrijk zijn voor de onderzoeksresultaten. Deze groepen kunnen namelijk een risicogroep zijn in vaderbetrokkenheid.

Verder is de kans hoog dat op enkele stellingen de sociale wenselijkheid groot is. Bijvoorbeeld bij de stelling *een corrigerende tik is onderdeel van de opvoeding*. Veel vaders hebben hier dan ook een neutrale antwoord ingevuld terwijl uit de literatuur blijkt dat dit regelmatig voorkomt op Aruba. Ook het benoemen van de opdrachtgever Telefon Pa Hubentud (de Kinder- en Jeugdtelefoon) kan de reden zijn dat sommige vaders sociaal wenselijk hebben geantwoord of argwanend en afwijzend hebben gereageerd.

Vertaling

Bij een vernieuwde enquête in het Papiaments is vergeten om de laatste vraag over behoeftes ook te verbeteren. In de Nederlandse versie wordt nu naar gevraagd naar wat momenteel de belangrijkste behoefte is bij de opvoeding, terwijl in de versie in Papiaments nu wordt gevraagd naar wat momenteel de tekortkoming is bij de opvoeding. Hierdoor bestond de kans dat respondenten die de Papiamento versie invulde de vraag anders hebben beantwoord. Bij het analyseren van de data blijkt echter dat de antwoorden in Nederlandse versie overeenkomen met die in het Papiamento.

Aanbevelingen vervolgonderzoek

Een vervolgonderzoek is zeer wenselijk om de onderzoeksresultaten en kenmerken van vaders op Aruba te ondersteunen. Dit zal ervoor zorgen dat er sterkere en meerdere manieren komen om vaderbetrokkenheid te versterken.

Allereerst is van uiterste belang om de onderzoekspopulatie concreter te definiëren. Bij navraag bij het bevolkingsregister en in de census publicaties waren deze getallen niet te achterhalen, waardoor er geen concrete onderzoekspopulatie kon worden vastgesteld.

Ten tweede is het belangrijk dat voorafgaand aan het onderzoek rekening moet worden gehouden met het vinden van respondenten. De moeilijkheden bij het enquêteren op straat maakt het lastig om op deze manier een hoog aantal respondenten te halen.

Ten derde is een nadeel van een enquêteonderzoek dat achterliggende attitudes en gedragingen niet kunnen worden gedefinieerd. Bij een vervolg onderzoek zijn diepte interviews met vaders dan ook gewenst. Op deze manier kan er een nog beter beeld worden verkregen achter de reden van attitude en gedrag.

Het vierde punt is dat van de zeven schalen twee onbetrouwbaar zijn. Een aanbeveling is dan ook om de schalen van de cognitieve component in attitude en de schaal van autoritatieve ouderrol te verbeteren. Uiteraard kunnen ook de a betrouwbare schalen nog betrouwbaarder worden ontwikkeld.

Ten slotte wordt aanbevolen om bij vervolgonderzoek enkel te richten op Aruba in plaats van de Nederlandse Antillen en/of Cariben. Ondanks dat er veel overeenkomsten zijn tussen Aruba en omliggende eilanden zijn er ook verschillen in de vorm van bevolkingspopulatie en geschiedenis.

6 Bronnenlijst

Allen, S., & Daly, K. (2007). *The Effects Of Father Involvement: An Updated Research Summary of the Evidence*. University of Guelph. Father Involvement Research Alliance: Guelph.

Allen, S. & Daly, K. (2007). *Measuring Father Involvement*. University of Guelph. Father Involvement Research Alliance: Guelph.

Allgood, S.M., Beckert, T.E. & Peterson, C. (2012). The Role of Father Involvement in Perceived Psychological Well-Being of Young Adult Daughters: A Retrospective Study. *North American Journal of Psychology*.

Aronson, E., Wilson, T.D. & Akert, R.M. (2011). *Sociale psychologie*. Pearson Education Benelux: Amsterdam.

Block, J.H. (1965). *The Child-rearing Practices Report (CRPR): A Set of Q items for Description of Parental Socialization Attitudes and Values*. University of California. Institute of Human Development: Berkeley.

Buunk, A.P. & Veen, P. (1995). *Sociale Psychologie en praktijkproblemen: van probleem naar oplossing*. Bohn Stafleu van Loghum: Houten.

Cabrera, N., Fitzgerald, H.E., Bradley, R.H. & Rogmann, L. (2007). Modeling the Dynamics of Paternal Influences on Children Over the Life Course. *Applied Development Science*, 11(4), 185-189.

CEBC. (n.d.). *Supporting Father Involvement*. Geraadpleegd op 20 juni 2016 van, <http://www.cebc4cw.org/program/supporting-father-involvement/detailed>

Central Bureau of Statistics. (2010). *Fifth Population and Housing Census*. Oranjestad: Auteur.

Central Bureau of Statistics. (2010). *The Social Atlas of Aruba 2010*. Oranjestad: Auteur.

Cowan, P.A., Pape Cowan, C., Pruett, M.K., Pruett, K. & Wong, J.J. (2009). Promoting Father Engagement With Children: Preventive Interventions for Low-Income Families. *Journal of Marriage and Family*, 71, 663-679.

De Bruin, E. (2015). De Nederlandse vader bungelt vér onderaan. *NRCreader*. Geraadpleegd op 20 juni 2016 van, <http://www.nrcreader.nl/artikel/6750/de-nederlandse-vader-bungelt-ver-onderaan>

De Galan, K. (2012). *Trainen: een praktijkgids*. Pearson Education Benelux: Amsterdam.

Dijkstra, F. & Oomen, E. (1998). Titel voor pa die veel weg is. *Trouw*. Geraadpleegd op 20 juni 2016 van, <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/2729688/1998/06/09/Titel-voor-pa-die-veel-weg-is.dhtml>

Distelbrink, M. & Ketner, S. (2011). 'Vaderschap is geen playstation': vaderschap versterken bij Afro-Caribische mannen. *Pedagogiek, jaargang*, 31(1).

Ellis, B.J. & Essex, M.J. (2007). Family Environments, Adrenarche, and Sexual Maturation: A Longitudinal Test of Life History Model. *Child Development*, 78(6), 1799- 1817.

Feldman, R.S. (2011) *Ontwikkelingspsychologie*. Pearson Benelux: Amsterdam.

Flouri, E. (2005). *Fathering and Child Outcomes*. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.

Formoso, D., Gonzales N.A., Barrera Jr, M. & Dumka, L.E. (2007). Interparental relationships, Maternal employment, and Fathering in Mexican American Families. *Journal of Marriage and Family*, 69(1), 26-39.

Gaertner, B.M., Spinrad, T.L., Eisenberg, N. & Greving K.A. (2007). *Journal of Marriage and Family*, 69(4), 962-976.

Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children (2016). *Corporal punishment of children: summaries of prevalence and attitudinal research in the last 10 years – Caribbean*.

Gedownload op 15 april 2016 van,

<http://www.endcorporalpunishment.org/assets/pdfs/research-summaries/Caribbean%20research%20summaries.pdf>

Goethals, J. (2007). *Psychologie en Delinquentie: Een inleiding in de criminologische psychologie*. Acco: Leuven.

Groenewoud, M. de Bruijn, J. Allen, R.M. & Walle, M. (2010). *Vrouwen van de Nederlandse Antillen en Aruba: een betere toekomst: de positie van de Antilliaanse en Arubaanse vrouw in het heden, verleden en in de toekomst*. Den Haag: het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Holmes, E.K. & Huston, A.C. (2010). Understanding Positive Father-Child Interaction: Children's, Father's and Mother's Contribution. *Fathering*, 8(2), 203-225.

Howard, K.S., Lefever, J.E., Borkowski, J.G. & Whitman, T.L. (2006). Fathers' influence in the lives of children with adolescent mothers. *Journal of Family Psychology*, 20(3), 468-476.

Kotila, L.E., Schoppe-Sullivan, S.J. & Kamp Dush, C.M. (2014). Infant characteristics and paternal engagement at the transition parenthood. *Infant Behavior and Development*, 37, 787-799.

Lamb, M.E. (2004). *The Role of the father in child development: Fourth Edition*. John Wiley & Sons: New Jersey.

Levtov, R., van der Gaag, N., Greene, M., Kaufman, M. & Barker, G. (2015). *State of World's Fathers: A MenCare Advocacy Publication*. Washington, DC: Promundo, Rutgers, Save the Children, Sonke Gender Justice, and the MenEngage Alliance.

Masnoticia (2016). *Estudiante Roland Rodgers cu Cuestionario pa Tata*. Geraadpleegd op 9 augustus 2016 van, http://masnoticia.com/estudiante-roland-rodgers-cu-cuestionario-pa-tata/?fb_ref=Default

McBride, B.A., Brown G.L., Bost., K.K., Shin, N., Vaughn, B. & Korth, B. (2005). Paternal Identity, Maternal Gatekeeping and Father involvement. *Family Relations*, 54(5), 360-372.

McBride, B.A., Schoppe-Sullivan, S.J. & Moon-Ho, H. (2005). The mediating role of fathers' school involvement on student achievement. *Applied Developmental Psychology*, 26, 201-216.

Mendle, J., Van Hulle, C.A., Brooks-Gunn, J., Emery, R.E., Harden, K.P., Turkheimer, E., D'Onofrio, B.M., Rodgers, J.L. & Lahey, B.B. (2009). Associations Between Father Absence and Age of First Sexual Intercourse. *Child Development*, 80(5), 1463-1480.

Nederlands Jeugd Instituut. (n.d.). *Databanken Instrumenten*. Geraadpleegd op 26 februari 2016 van, [http://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Structured-Problem-Analysis-of-Raising-Kids-\(SPARK\)](http://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten/Structured-Problem-Analysis-of-Raising-Kids-(SPARK))

Nederlands Jeugdinstituut. (n.d.). *Jeugdige in rol van ouder (parentificatie)*. Geraadpleegd op 20 juni 2016 van, [http://www.nji.nl/nl/Databank/Classificatie-Jeugdproblemen/D203-Jeugdige-in-de-rol-van-ouder-\(parentificatie\).html](http://www.nji.nl/nl/Databank/Classificatie-Jeugdproblemen/D203-Jeugdige-in-de-rol-van-ouder-(parentificatie).html)

Nederlands Jeugd Instituut. (n.d.). *Opvoedondersteuning: Definitie*. Geraadpleegd op 26 februari 2016 van, <http://www.nji.nl/Opvoeden-Achtergronden-Definitie>

Price, J. (2008). Parent-child quality time: Does birth order matter? *Journal of Human Resources*, 43(1), 240-265.

Rijksoverheid. (n.d.). *Ouderlijk gezag en voogdij*. Geraadpleegd op 4 april 2016 van, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ouderlijk-gezag/vraag-en-antwoord/biologisch-juridisch-ouderschap>

Rijksoverheid. (n.d.). *Ouderlijk gezag en voogdij*. Geraadpleegd op 4 april 2016 van, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ouderlijk-gezag/vraag-en-antwoord/wanneer-krijg-ik-automatisch-gezag-over-een-kind>

Rijksoverheid. (n.d.). *Ouderlijk gezag en voogdij*. Geraadpleegd op 4 april 2016 van, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ouderlijk-gezag/vraag-en-antwoord/onderhoudsplicht>

- Rowe, M.L., Coker, D. & Pan, B.A. (2004). A comparison of fathers' and mothers' talk to toddlers in low-income families. *Social Development*, 13(2), 278-291.
- Sarkadi, A., Kristansson, R., Oberklaid, F. & Bremberg, S. (2008). Fathers' involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies. *Acta Paediatrica*, 97, 153-158.
- Sary, M.P. & Turnip, S.S. (2015). Attitude difference between fathers and mothers towards fathers involvement in child rearing activities among couples 0-12 month old babies. Community bases study in a primary health care setting. *Social and Behavioral Science*, 190, 92-96.
- Schoppe-Sullivan, S.J., Cannon, E.A. Brown, G.L. & Mangelsdorf, S.C. (2008). Maternal Gatekeeping, Coparenting Quality, and Fathering Behavior in Families with Infants. *Journal of Family Psychology*, 22(3), 389-398.
- Schut, M.J. (2009). *Behoeftte aan opvoedondersteuning van ouders en pedagogisch medewerkers van Kinderopvang Noordwest Veluwe* (Proefschrift). Amsterdam: Universiteit van Amsterdam
- Sire. (n.d.). *Mannen erbij betrekken*. Geraadpleegd op 20 juni van, <http://sire.nl/campagnes/mannen-erbij-betrekken>
- Spier, B. (2016). Aruba opvallend tevreden over relatie met Nederland. *Amigoe*. Geraadpleegd op 1 augustus 2016 van, <http://www.amigoe.com/aruba/230413-aruba-opvallend-tevreden-over-relatie-met-nederland>
- Steekproefcalculator. (2013). Geraadpleegd op 21 maart 2016 van, <http://www.steekproefcalculator.com/steekproefcalculator.htm>
- Stolz, H.E., Barber, B.K. & Olsen, J.A. (2005). Toward disentangling fathering and mothering: An assessment of relative importance. *Journal of Marriage and Family*, 67, 1076-1092.
- Tavecchio, L. (2015). Positief betrokken vaderschap: een factor van belang voor een gezonde ontwikkeling. *Kinder- en Jeugdpsychotherapie*, 42(4).
- United Nations of Children's Fund (UNICEF). (2013). *The Situation of Children and Adolescents in Aruba*. Den Haag: Auteur.
- Universiteit van de Nederlandse Antillen. (2010). *Vrouwen van de Nederlandse Antillen en Aruba naar een betere toekomst: De positie van Antilliaanse en Arubaanse vrouw in het heden, verleden en in de toekomst*. Nederland: Rijksoverheid.

Van Brummen-Girigori, O. & Buunk, A. (2016). Intrasexual competitiveness and non-verbal seduction strategies to attract males: a study among teenage girls from Curaçao. *Evolution and Human Behavior*, 37, 134-141.

Van Brummen-Girigori, O. & Buunk, A.P., Dijkstra, P. & Girigori, A. (2016). Father abandonment and jealousy: A study among women on Curaçao. *Personality and Individual Differences*, 96, 181-184.

Van Dale. (2016). *Gratis woordenboek*. Geraadpleegd op 26 februari 2016 van, <http://vandale.nl/opzoeken?pattern=behoeften&lang=nn#.VtBDAZzhDIU>

Van Dale. (2016). *Gratis woordenboek*. Geraadpleegd op 26 februari 2016 van, <http://vandale.nl/opzoeken?pattern=betrokken&lang=nn#.VtA9dpzhDIU>

Van Dale. (2016). *Gratis woordenboek*. Geraadpleegd op 26 februari 2016 van, <http://vandale.nl/opzoeken?pattern=opvoeden&lang=nn#.VtA-0JzhDIU>

Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek: Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Boom Lemma: Den Haag.

Williams, S. (2008). What is Fatherhood: Searching for the Reflexive Father. *Sociology*, 42(3), 487-502.

Zimbardo, P., Johnson, R.L. & McCan, V. (2011). *Psychologie een inleiding*. Pearson Education Benelux: Amsterdam.